

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav pre archeológiu

Bakalárska práca

Porvazníková Lenka

**Luxusný šperk „veľkomoravského“ štýlu: chronológia a
distribúcia prestížnych predmetov v rane stredovekej
spoločnosti**

Luxury "Great Moravian" style jewelery: chronology and distribution of
prestigious goods in early medieval society

Praha 2020

Vedúci práce: PhDr. Ivo Štefan, Ph.D.

Konzultant: Mgr. Šimon Ungerman, Ph.D.

Pod'akovanie

Chcela by som sa pod'akovať vedúcemu práce PhDr. Ivo Štefanovi, Ph.D. a konzultantovi Mgr. Šimonovi Ungermanovi, Ph.D za cenné rady, pripomienky a námety pri písaní tejto práce. Moja ďalej vďaka patrí mojej rodine a priateľom za ich podporu a trpezlivosť.

Prehlásenie

Prehlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne a výhradne s použitím citovaných prameňov, literatúry a ďalších odborných zdrojov, a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia, či k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe, dňa 20.05. 2020

.....
Lenka Porvazníková

Kľúčové slova:

archeológia, raný stredovek, šperky, Veľká Morava, sociálna štruktúra

Keywords:

archeology, early middle ages, jewelry, Great Moravia, social structure

Abstrakt:

Práca je zameriava na niekoľko otázok ohľadom šperkov veľkomoravského horizontu na území Čiech a Moravy. Prvá otázka je distribúcia jednotlivých typov luxusného veľkomoravského šperku, či sa výskyt viaže na jednotlivé lokality alebo sa celá škála vyskytuje všade. Druhá otázka sa týka typovej škály šperkov a možnosti rozlíšiť staršiu škálu šperkov na území Čiech a Moravy. Tretia a posledná otázka sa zameriava na existenciu korelácie medzi vekom a množstvom šperkov vložených do hrobu. Cieľom práce je snaha pochopiť mechanizmus distribúcie prestížnych predmetov naprieč rane stredovekov spoločnosťou.

Abstract:

This thesis is focused on several questions about the jewelry of the Great Moravian horizon in Bohemia and Moravia. The first question is the distribution of individual types of luxury Great Moravian jewelry, whether the occurrence is tied to individual sites or the whole range is situated everywhere. The second question concerns the type range of jewelry and the possibility of distinguishing an older range of jewelry in Bohemia and Moravia. The third and final question focuses on the existence of a correlation between age and the amount of jewelry placed in a grave. The purpose of this thesis is to understand the mechanism of distribution of prestigious objects across the early Middle Ages by society.

OBSAH

1. Úvod	8
2. História bádania	9
3. Luxusné šperky „veľkomoravského“ štýlu	13
3.1 Náušnice	14
3.1.1 Hrozienukové náušnice	14
3.1.2 Bubienukové náušnice	15
3.1.3 Košíčkové náušnice	16
3.1.4 Stĺpčekové náušnice	16
3.1.5 Lunicové náušnice	16
3.2 Gombíky	19
3.3 Prstene	21
3.4 Lunice	22
3.5 Relatívno-chronologické horizonty šperkov	23
4. Priestorová distribúcia „luxusných“ veľkomoravských šperkov	25
4.1 Praha-Lumbeho záhrada	27
4.1.1 Náušnice	27
4.1.2 Gombíky	29
4.2 Stará Kouřim	30
4.2.1 Náušnice	30
4.2.2 Gombíky	33
4.3 Uherské Hradiště	34
4.3.1. Náušnice	35
4.3.2 Gombíky	38
4.3.3 Prstene	39
4.3.4 Lunice	40
4.4 Mikulčice	40
4.4.1 Náušnice	41
4.4.2 Gombíky	43
4.4.3 Prstene	44
4.4.4 Lunice	45

4.5 Břeclav-Pohansko	45
4.5.1 Náušnice	46
4.5.2 Gombíky	49
4.5.3 Prstene	50
4.6 Výskyt rovnakých šperkov na lokalite	51
4.7 Zhrnutie	54
5. Rozdiely medzi typovou škálou šperkov v Čechách a na Morave	56
6. Vek a množstvo šperkov v hrobovej výbave	58
6.1 Vek 0-5	58
6.2 Vek 6-13	59
6.3 Vek 14-20	60
6.4 Vek 21-30	61
6.5 Vek 31-40	62
6.6 Vek 41-50	63
6.7 Vek 51-60	64
6.8 Deti	64
6.9 Dospelí	65
6.10 Hroby s väčším počtom náušnic	66
6.11 Zhrnutie	66
7. Záver	69
Zoznam použitej literatúry	71
Zoznam obrázkov a grafov	72
Zoznam príloh	74

1. ÚVOD

Témou luxusných „veľkomoravských“ šperkov sa zaoberalo a zaoberá množstvo bádateľov. Stále však existujú veci, na ktoré nemáme odpovede. V práci sa budem snažiť prispieť k objasneniu niektorých otázok. Konkrétne pôjde o tri hlavné otázky.

Prvá otázka, ktorej sa budem venovať, sa zaoberá distribúciou jednotlivých typov luxusného „veľkomoravského“ šperku. Budem sledovať či sa výskyt šperkov viaže na jednotlivé lokality alebo sa celá škála vyskytuje všade a teda či sú rozdielne šperky v hroboch Čechách a na Morave. Pri zodpovedaní som vychádzala publikovaných nálezov hrobov z územia Čiech a Moravy, ktoré som zozbierala do tabuľky. Tá funguje ako hlavný bod v mojom skúmaní.

Druhá otázka sa týka typovej škály šperkov a možnosti rozlíšiť staršiu škálu šperkov, ktorá sa nenachádza na území Čiech.

Tretia a posledná otázka sa zameriava na existenciu kolerácie medzi vekom a množstvom šperkov vložených do hrobu. Budem sa snažiť zistiť v akej vekovej škále sa nachádza najviac šperkov. Ďalej pri tejto otázke bude sledovať a aj materiál, z ktorého sú šperky zhotovené, na zistenie toho, aký materiál dominuje. A nakoniec sa zameriam na hroby s najväčším výskytom náušnic, aby som zistila koľko hrobov z lokalít obsahuje takúto bohatú výbavu a k akej vekovej kategórii ich možno priradiť.

Cieľom práce je teda pochopiť mechanizmus distribúcie prestížnych predmetov naprieč rane stredovekov spoločnosťou. Na splnenie cieľa bude potrebné naštudovať si jednotlivé šperky pre zaradenie do typov. Následne sledovať výskyt jednotlivých typov šperkov v Čechách a na Morave. Popritom sledovať aj vek a počet šperkov v hrobách.

2. HISTÓRIA BÁDANIA

Pomenovanie luxusného „veľkomoravského“ šperku prešlo komplikovaným vývojom, v rámci ktorého používali bádatelia rôzne termíny. Práve L. Niederle zaviedol ako prví pojem byzantsko-orientálny šperk alebo šperk byzantsko-orientálneho štýlu. Tento pojem zahŕňal zlaté a strieborné honosné šperky z územia Veľkej Moravy (*Chorvátová 2015, 10-11*). B. Dostál neskôr navrhol termín veligradský šperk, ktorý sa ujal v českej aj v zahraničnej archeologickej literatúre. Spájal ho s veľkomoravskou nobilitou a preto predpokladal, že tento typ šperku je teritoriálne a chronologicky úzko rozšírený (*Chorvátová 2015, 10-11; Chorvátová 2004, 208-209*).

Neskôr J. Eisner vyčlenil skupinu šperkov, tzv. podunajského štýlu, ktorú bližšie nešpecifikoval, ale predpokladal, že bol ovplyvnený avarskou kultúrou. Bližšiu charakteristiku podunajského šperku, hlavne náušnic, vypracoval B. Dostál, ktorý tento typ šperku označil za ľudový (*Chorvátová 2015, 10-11*).

Ženské šperky roztriedil a zadefinoval už spomínaný B. Dostál, ktorého triedenie sa s menšími úpravami používa dodnes. Pokračuje v rozdeľovaní ženských šperkov na šperk podunajského štýlu a byzantsko-orientálneho štýlu. Toto rozdelenie spravil iba pre náušnice (*Chorvátová 2015, 13*). Ku šperkom podunajského štýlu priradil jednoduché krúžkové náušnice, s očkom, s meandrovitým a špirálovitým ukončením, so špirálovitým záveskom, s trubičkovým záveskom, s dutými guľčkami a náušnice karantánskeho štýlu. Medzi šperky byzantsko-orientálneho štýlu zaradil šperky hrozičkové, bubienkové, košíčkové, stĺpečkové a lunicové, ktoré ďalej delí na rôzne typy (*Dostál 1966, 31-33*).

Rovnako ako vývoj pomenovania honosného ženského šperku, aj datovanie prešlo dlhým vývojom. Prvým datovaniam sa venoval J. Schránil, L. Niederle a J. Eisner, ktorý pracovali s nálezmi z porušených pohrebísk (*Chorvátová 2015, 16*).

J. Schránil pri datovaní nálezov z Čiech a Moravy vychádzal z predstavy vývoja slovanského obdobia. Rozdelil slovanské nálezy do dvoch období a to do staršej doby hradištnej, ktorú datoval na záver 9. storočia a súvisela s príchodom Slovanov do Čiech a na Moravu. Druhé obdobie pomenoval ako historická doba kniežacia, ktorá podľa neho trvala od 10. do 11. storočia. Práve do tejto mladšej doby datoval nálezy šperkov (bubienkové, košíčkové náušnice a tepané gombíky), zbraní a ostrôh. Kládol dôraz na vplyv byzantských prvkov vo veľkomoravskej materiálnej kultúre (*Chorvátová 2015, 16; Chorvátová 2004, 200*).

L. Niederle sa zaoberal vývojom šperku v včasnom stredoveku. J. Eisner rozdelil šperky na vyššie uvedené skupiny (*Chorvátová 2015, 16*).

Datovanie veľmi ovplyvnil nález kostola v Starom Měste v polohe „Na Valách“. V. Hrubý sa pri datovaní sakrálnej stavby opieral o hroby z kostrového pohrebiska z okolia stavby, o historické správy o príchode Cyrila a Metóda na Veľkú Moravu a o archeologické nálezy z hrobov (tepané gombíky), ktoré sa nachádzali pod sakrálnou stavbou (*Chorvátová 2004, 201*). Práve nález tepaných gombíkov sa stal kľúčový pri datovaní týchto hrobov. Tepané gombíky boli v tomto období známe len z Čiech, Maďarska a Slovenska. České nálezy datoval J. Schráníl do 10. a 11. storočia. Nálezy z Maďarska a Slovenska boli datované vďaka arabským minciam, ktoré sa našli spolu s tepanými gombíkmi, do 10. storočia a ojedinele do 9. storočia. Preto V. Hrubý datoval vznik kostola do druhej polovice 9. storočia a zánik na záver 9. až na začiatok 10. storočia (*Chorvátová 2004, 201; Chorvátová 2015, 17-18*).

Datovanie šperkov zo Starého Města „Na Valách“ bolo ovplyvnené zlomkami malty, ktoré sa nachádzali v zásypoch hrobov. V. Hrubý predpokladal, že malta pochádza zo zbúraného kostola a podľa toho rozdelil hroby na staršiu a mladšiu fázu. V hroboch z mladšej fázy sa nachádza malta alebo iný stavebný materiál a staršie hroby sú bez tohto materiálu. Na základe prítomnosti malty v hroboch sa pokúsil datovať niektoré typy náušnic, a to stĺpčekové a košíčkové, ktoré zaradil na začiatok a do prvej polovice 10. storočia (*Chorvátová 2004, 201-202; Chorvátová 2015, 18-19*).

Na toto datovanie upozorňovalo niekoľko bádateľov, ktorý nesúhlasili s neskorým datovaním byzantsko-orientálneho šperku. J. Eisner poukázal na dva dôležité momenty pre datovanie tohto typu šperku. Prvý mal byť nález tepaných gombíkov v hrobe pod sakrálnou stavbou, ktoré podľa J. Eisnera nasvedčujú, že klenotníctvo byzantského rázu bolo uprostred 9. storočia v plnom rozvoji. Druhý moment pre datovanie nálezov zo Starého Města, mal byť vplyv na české prostredie. Na základe toho, J. Eisner prišiel s myšlienkou, že výroba byzantsko-orientálnych šperkov prebiehala už v prvej polovici 9. storočia a skončila sa so zánikom Veľkej Moravy (*Chorvátová 2004, 203; Chorvátová 2015, 19-20*).

J. Sláma zase nesúhlasil s datovaním náušnic s niekoľkonásobnou esovitou slučkou, s hrozienkových náušnic a bronzových štítkových prsteňov. Podľa neho možno náušnice s niekoľkonásobnou slučkou zaradiť do obdobia medzi druhou polovicou 8. storočia až prvou polovicou 9. storočia. Existenciu ďalších, vyššie spomenutých nálezov, nevytlúčil už v 8. storočí. Tiež poukázal na problém datovania nálezov na základe prítomnosti malty v hroboch. Tvrdil, že malta sa do hrobov mohla dostať už počas budovania kostola alebo počas jeho bežného chátrania (*Chorvátová 2004, 203; Chorvátová 2015, 19-20*).

J. Cibulka tiež nesúhlasil s neskorým datovaním honosných šperkov do posledných rokov vlády Svätopluka. Predpokladal, že v tomto období bola Veľká Morava pod nájazdmi maďarských kmeňov, ktoré mali za následok politické, hospodárske a spoločenské problémy. Preto bolo nemožné aby v tomto období došlo k najväčšiemu rozkvetu spoločnosti. Z tohto dôvodu navrhol posunúť datovanie nálezov z prvej polovice 10. storočia, do polovice alebo až na koniec 9. storočia (*Chorvátová 2015, 21*).

K problému s datovaním šperkov sa pridala aj L. Galuška, ktorý vyhodnocoval nálezy z pohrebiska v Uherskom Hradišti v polohe Sady. Tiež upozornil na problém datovania na základe prítomnosti malty v hrobách. Predpokladal, že malta sa mohla do hrobov dostať počas existencie kostola, čo dokumentoval na pohrebisku v Uherskom Hradišti-Sady aj na pohrebisku v Starom Měste „Na Valách“. Podľa jeho hypotézy boli hroby zahĺbené ešte pred vybudovaním kostola, čím vylúčil možnosť datovania do prvej polovice 10. storočia. Na základe toho, predpokladá výrobu byzantských šperkov na Morave už v druhej štvrtine 9. storočia (*Chorvátová 2004, 207*).

Všetci vyššie spomenutí bádatelia poukazovali na problematické absolútne datovanie ženského veľkomoravského šperku. Problém mohol vzniknúť tým, že sa často venovali len úzkemu okruhu šperkov, či len určitému typu alebo sa zamerali na konkrétne nálezové situácie. Tiež nevznikali práce, ktoré by sa venovali chronológii a typológii, napríklad náušnic, a ich vzájomnými kombináciami či kombináciami s inými druhmi šperkov. Tým pádom dochádzalo k rôznemu datovaniu šperkov v rámci jedného hrobu (*Chorvátová 2004, 208*).

T. Štefanovičová tiež upozorňovala na rozdielne datovanie mužských (prvá polovica 9. storočia) a ženských hrobov (koniec 9. storočia). Vyzdvihla prácu E. Pavlovičovej, ktorá sa zaoberala spracovaním guľovitých prívěskov. Okrem toho sa E. Pavlovičová zaoberala chronológiou a typológiou náušnic byzantského typu z územia J Moravy a JZ Slovenska. Seriáciou začlenila do prvej polovice 9. storočia náušnice hrozičkové, s plechovou lunicou, s lunicou s filigránneho drôtu a náušnice so štyrmi bubienkami. Analogické náušnice sa nachádzajú v adriatickej oblasti, ktoré sú tiež datované do prvej polovice 9. storočia. Preto T. Štefanovičová predpokladá, že existovali kontakty medzi týmito oblasťami, ale neuvažuje o tom, že by išlo o importy z Moravy do Dalmácie alebo naopak. Podľa jej názoru ide o územia, ktoré mali vlastný vývoj v šperkárstve (*Chorvátová 2004, 208-209*).

Diskusie ohľadom datovanie tzv. veligradského šperku sa skončili tak, že výroba a výskyt tohto šperku bol daný do obdobia od druhej polovice 9. storočia až na začiatku 10. storočia, pričom T. Štefanovičová a E. Pavlovičová posunuli začiatok výskytu tohto šperku do prvej polovice 9. storočia (*Chorvátová 2004, 209*).

3. Luxusné šperky „veľkomoravského“ štýlu

Za luxusné šperky „veľkomoravského“ štýlu sa hlavne považujú zlaté a strieborné šperky s bohatým zdobením pomocou filigránu a granulácie. Keďže ide o náročné výrobné techniky, predpokladalo sa, že tieto šperky prišli ako import z Byzantskej ríše. Dnes však už vieme, že pochádzajú z Veľkej Moravy a sú len ovplyvnené Byzantskými vzormi (*Beranová 1989, 284*).

Otázne je, kto vyrábala tieto šperky na Veľkej Morave. Jedna z teórií znie, že na Veľkú Moravu prišli odborníci, ktorí boli zruční a špecializovaní na výrobu šperkov. Títo odborníci mali prísť spolu s Konštantínom a Metodom a domáci remeselníci sa od nich mali naučiť vyrábať tieto šperky (*Štefanovičová 1989, 136; Ungerman 2005, 716; Chotrvátová 2015, 208*). Avšak existuje aj možnosť, že veľkomoravskí remeselníci mohli chodiť do Byzantskej ríše učiť sa výrobným technikám a následne naučené techniky používali na výrobu šperkov vo Veľkej Morave (*Galuška 1995, 53*).

Od Byzantských importov sa veľkomoravské šperky líšia. Za týmito odlišnosťami môže stáť iný vkus odberateľov na Veľkej Morave, čo mohlo spôsobiť prispôbovanie Byzantských šperkov lokálnym podmienkam (*Ungerman 2005, 717*). Alebo z byzantsko-orientálneho prostredia čerpali remeselníci len techniku výroby a zdobenia, ale vytvorili nový typ šperkov (*Galuška 1996, 51*).

Byzantská ríša sa nachádza na hranici dvoch „svetov“ a to západného latinského a východného orientálneho, teda aj tu sa miešajú rôzne umelecké štýly a to zo Sýrie a Iránu. Niektoré prvky z týchto oblastí môžeme sledovať aj v prostredí Veľkej Moravy. Ako napríklad tepanú plaketu s jazdcom a dravcom zo Starého Města „Na Špitálkách“. Podobný motív sa nachádzal na hodvábnej látke z Iránu z 12. storočia. Taktiež vyobrazenia vtákov, dravcov a pávou na veľkomoravských gombíkoch, môžu mať pôvod v tejto oblasti. Okrem figurálneho vyobrazenia z tohto prostredia pochádza aj rastlinný motív. Môžeme teda povedať, že Sýrske a Iránske umelecké remeslo sa v Byzantskej ríši miešalo s ďalšími vplyvmi a odtiaľ sa dostávalo aj do prostredia Veľkej Moravy (*Galuška 1996, 47-51*).

Objavujú sa aj názory, že veľkomoravské šperky neboli ovplyvnené len juhovýchodnou kultúrou, ale aj západnou. Neustupný predpokladal, že filigrán a hrubšia granulácia pochádza z karolínskeho prostredia a jemnejšia granulácia prichádza z byzantského prostredia (*Pavlovičová 1996, 96*). Avšak, na niektorých šperkoch odborníci sledujú aj vplyv z avarského prostredia ako napríklad zdobenie dolného a polovicu horného oblúka jemným drôtikom (*Chotrvátová 2015, 210; Ungerman 2005, 715*). Avarský vplyv sa nepozoruje len na náušni-

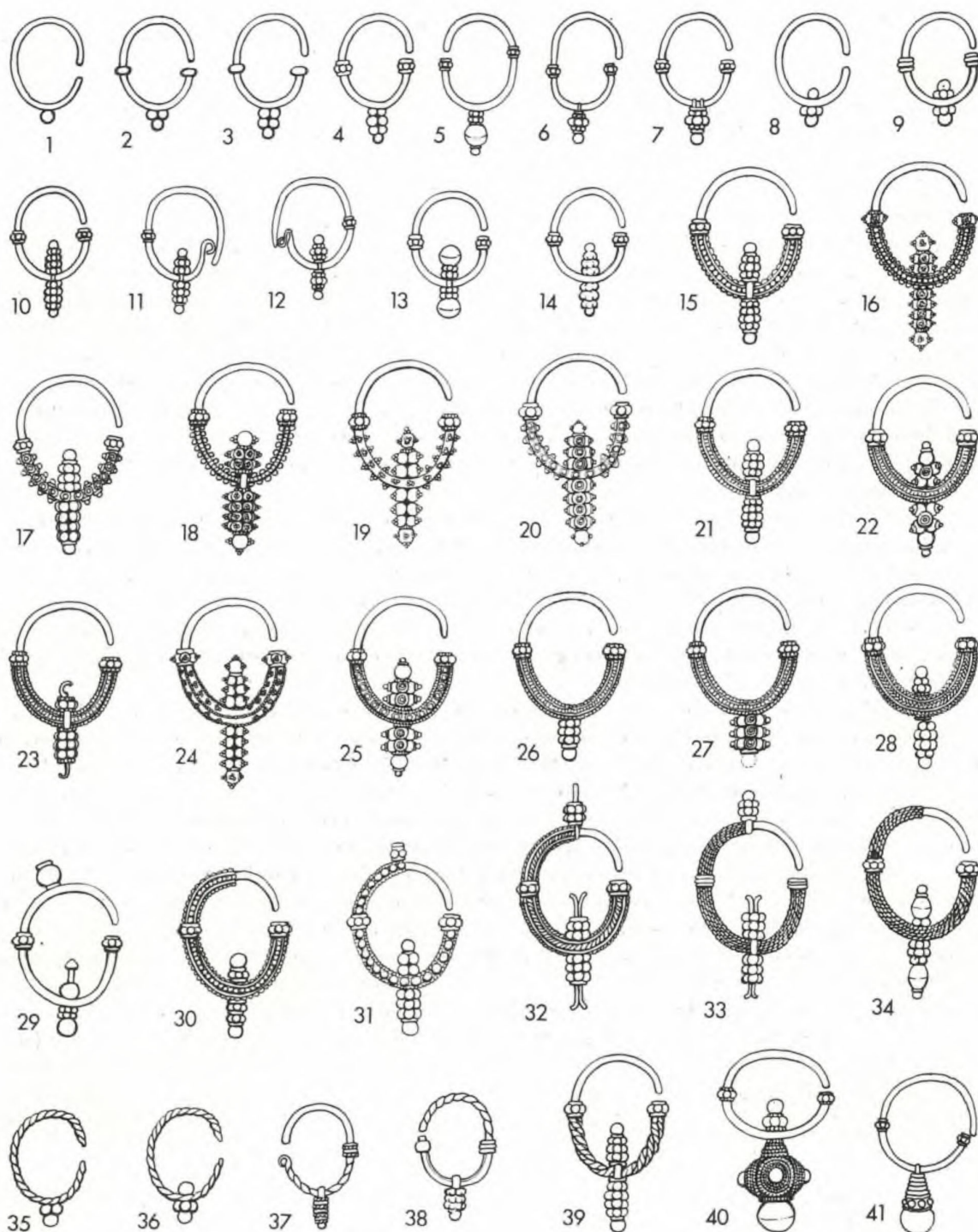
ciach, ale aj na gombíkoch a to na technike zhotovovania a motívoch zdobenia. Pretláčané a ryté palmety, arkády, motív vtáčika a puncované pozadie boli používané aj na neskorooavarských kovaniach (*Pavlovičová 1996, 97*). Vplyv avarského umeleckého prostredia mohol prispieť k vzniku veligradského šperku (*Ungerma 2005, 741*). Po zániku Avarskeho kaganátu mohli avarský remeselníci odísť k Slovanom a podieľať sa na výrobe týchto šperkov (*Ungerma 2005, 716; Štefanovičová 2004, 391*).

3. 1 Náušnice

Náušnice sú najvariabilnejší a najtypickejší prameň z obdobia Veľkej Moravy a tiež najčastejšie sa vyskytujúci sa šperk. Zlaté náušnice sú veľmi vzácne a ich prítomnosť svedčí o vysokom spoločenskom postavení majiteľky. V hrobách sa mohlo nachádzať hneď niekoľko párov spolu s ďalšími šperkami. Bežnejšie sa vyskytujú strieborné náušnice, ktoré rovnako ako zlaté ukazujú na vysoké postavenie ženy/dievčaťa v spoločnosti. Platí to hlavne, keď ich je viacej v hrobe. Ako bolo aj vyššie spomenuté, rozoznávame viacej typov náušnic (*Galúška 2013, 186*).

3.1.1 Hroziénkové náušnice

Najpočetnejšou, najrozšírenejšou a najrozmanitejšou skupinou náušnic sú práve hroziénkové. Hlavným znakom je hroziénko, ktoré je uchytené na spodnej strane dolného oblúku, vtedy hovoríme o náušniciach s jednoduchým hroziénkom (*Obr. 1*). Častejšie však bývajú s obojstranným hroziénkom, kedy je uchytenie zo spodnej aj z hornej časti dolného oblúku. Samotné hroziénko sa skladá z niekoľkých prstencov z granuliék za sebou. Tento šperk nachádzame na väčšine pohrebísk, čo môže znamenať, že ide o obľúbený šperk naprieč rôznymi spoločenskými vrstvami (*Galúška 2013, 194-195*). Rozlišujeme štyri skupiny hroziénkových náušnic a každá skupina má niekoľko typov. Skupiny tvoria náušnice s jednoduchým hroziénkom, obojstranným hroziénkom, so zdobeným na dolnom oblúku a so zdobeným aj na hornom oblúku. Poznáme však veľké množstvo prevedenia tohto druhu náušnic (*Dostál 1966, 35*).

Obr. 1: Rozdelenie hroziakových náušnic do typov (Dostál 1966, Obr. 8).

3.1.2 Bubiakové náušnice

Ide o náušnice, ktoré sú tvorené bubienkami s rôznou výzdobou (Obr. 2). Vyrábané boli pomocou jamkovice, čo je parohová kovotepecká položka, v ktorej boli diery rôznych veľkostí. Do jamiek sa vťahli, v tomto prípade plech a dve polgule sa následne spojili (Galuška 2013, 180). Pri tomto druhu náušnic rozlišujeme štyri skupiny. Podľa počtu bubienkov roz-

lišujeme náušnice so štyrmi bubienkami, s tromi, siedmymi a náušnice s väčším počtom bubienkov (sedem, osem a desať). Každá skupina má ešte rôzne typy s odlišným zdobeným bubienkov. Zdobenie je hlavne pomocou granulácie (*Dostál 1966, 39*).

3.1.3 Košíčkové náušnice

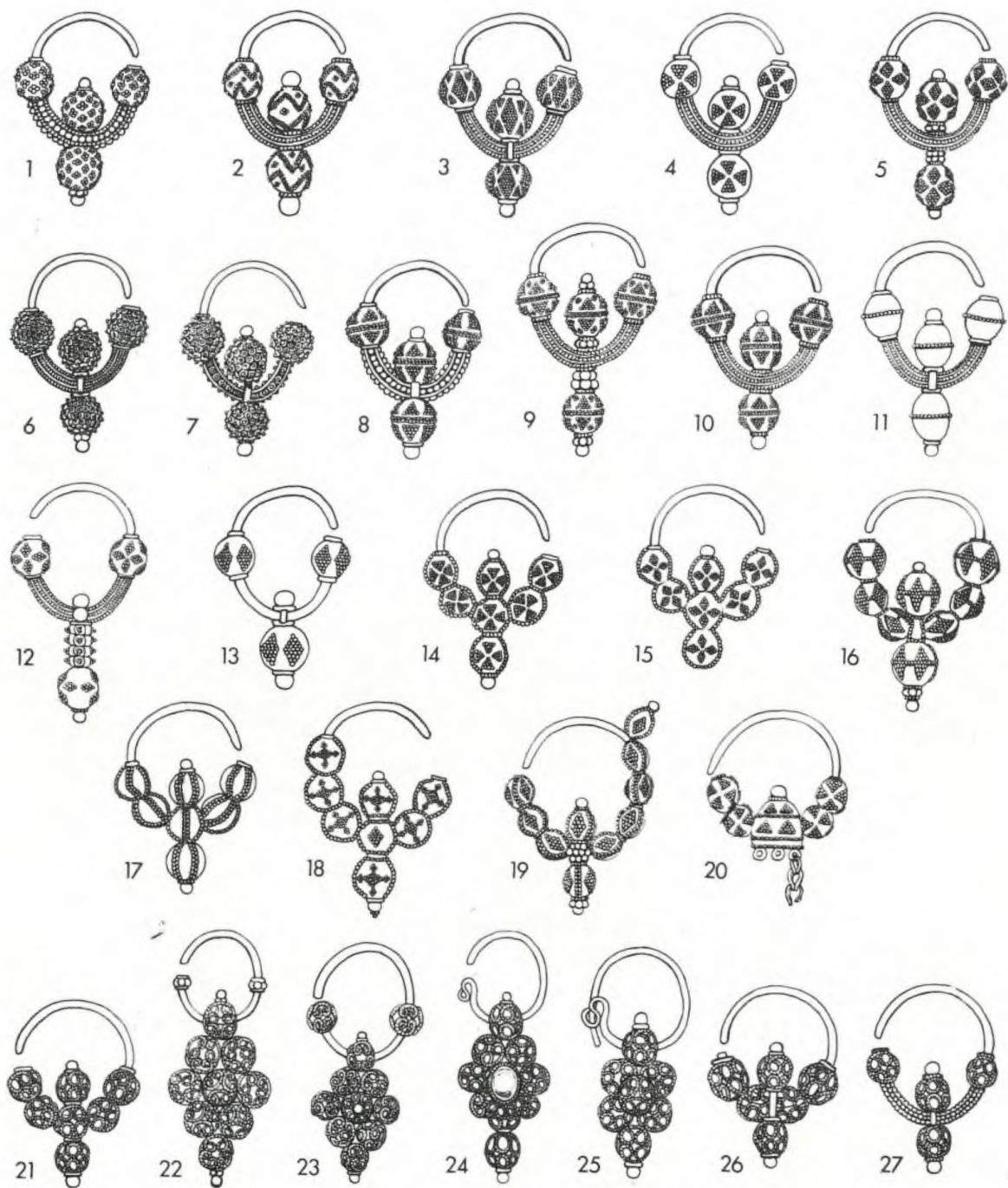
Náušnice sú tvorené filigránnym drôtikom. Podobne ako bubienky na náušnice sa vyrábali aj košíčky (*Obr. 2*). Do jamkovice sa vtlačil stočený drôtik (*Galuška 2013, 180*). Členíme ich na dve skupiny. Prvú tvoria šesť alebo sedem košíčkových náušnic, ktoré majú štyri až päť košíkov navlečených na spodnom oblúku a zvyšné sú napojené zhora a zdola. Druhá skupina je tvorená deviatimi a jedenástimi košíčkami na náušniciach. Spojené košíky vytvárajú kosoštvorec (*Galuška 2013, 191-192*). Tento typ náušnic sa nikdy inde nenachádza, iba na južnej Morave a na západnom Slovensku (*Galuška 1996, 51*).

3.1.4 Stĺpčekové náušnice

Menej zastúpeným typom sú stĺpčekové náušnice (*Obr. 3*). Hlavnú časť náušnic predstavuje stĺpček, ktorý má rôznu podobu. Môže byť plný, tvorený plechovým valčekom alebo nad sebou umiestnenými prstencami, tzv. štvorkrídly (*Galuška 2013, 189*). Rozlišujeme tri varianty. S plechovým stĺpčekom obojstranne ukončením bubienkami, so stĺpčekom, ktorý je zostavený z dvoch alebo troch prstencov z granuliek a so štvorkrídlovým prelamovaným stĺpčekom (*Dostál 1966, 44; Galuška 2013, 189*).

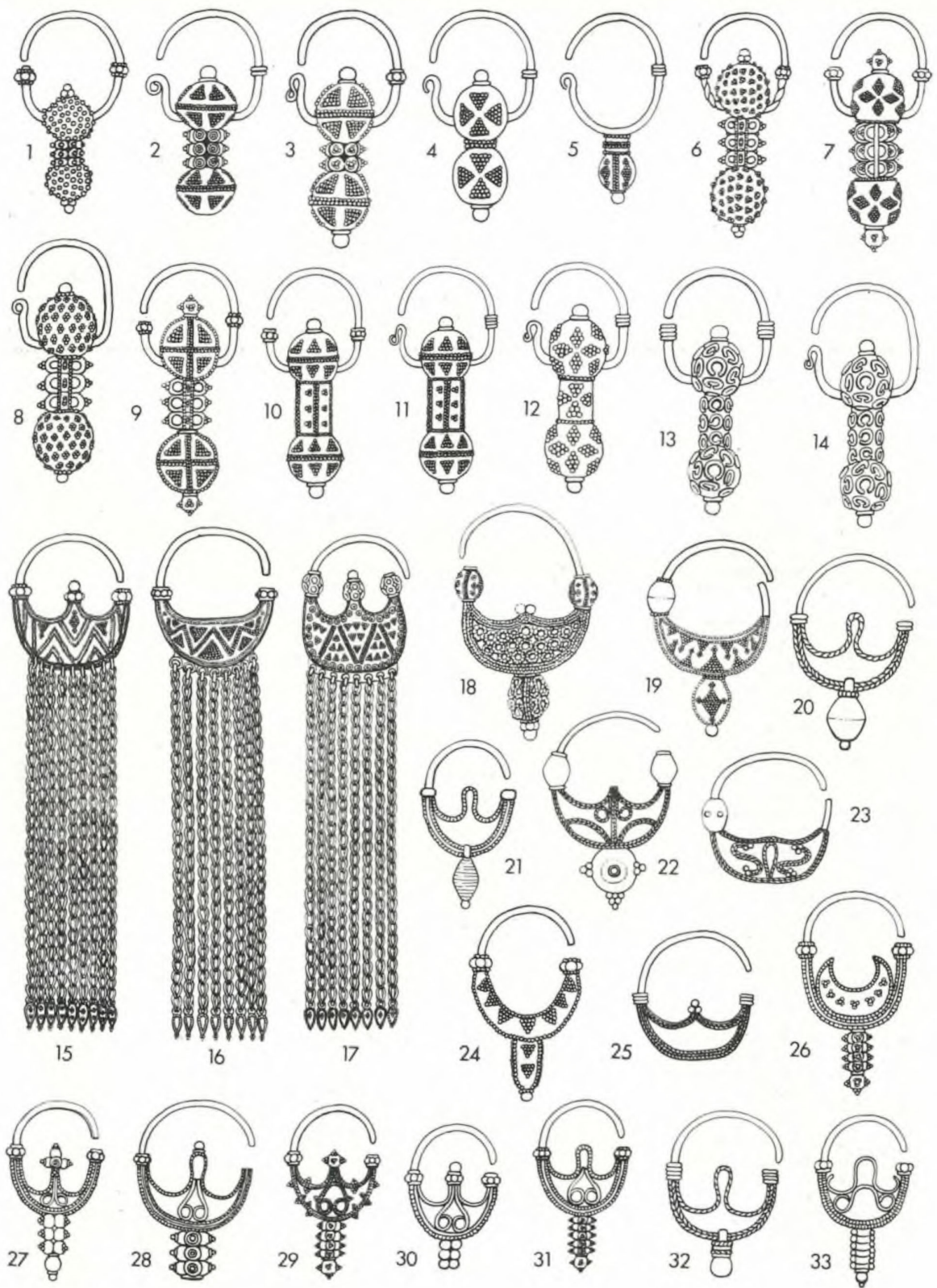
3.1.5 Lunicové náušnice

Ide o náušnice, ktorých hlavnú časť tvorí lunica a tá je dopĺňaná inými prvkami, či už hrozičkami alebo bubienkami, či retiazkovým závesom (*Obr. 3*). Objavujú sa v piatich variantoch. Prvý variant sú náušnice s lunicou a retiazkami a podľa B. Dostála, všetky náušnice s retiazkami patria do jednej skupiny. Ďalší variant obsahuje lunicu a bubienky alebo košíčky. Najhonosnejšie sú náušnice s hrozičkou a lunicou. Niektoré lunice sú vystrihnuté s plechu, iné sú vytvorené zo stočeného drôtku (*Dostál 1966, 40*).

Obr. 2: Rozdelenie bubienkových a košíčkových náušnic do typov (Dostál 1966, Obr. 10).

Obr. 3: Rozdelenie stĺpčekových a lunicových náušnic do typov (Dostál 1966, Obr. 10).

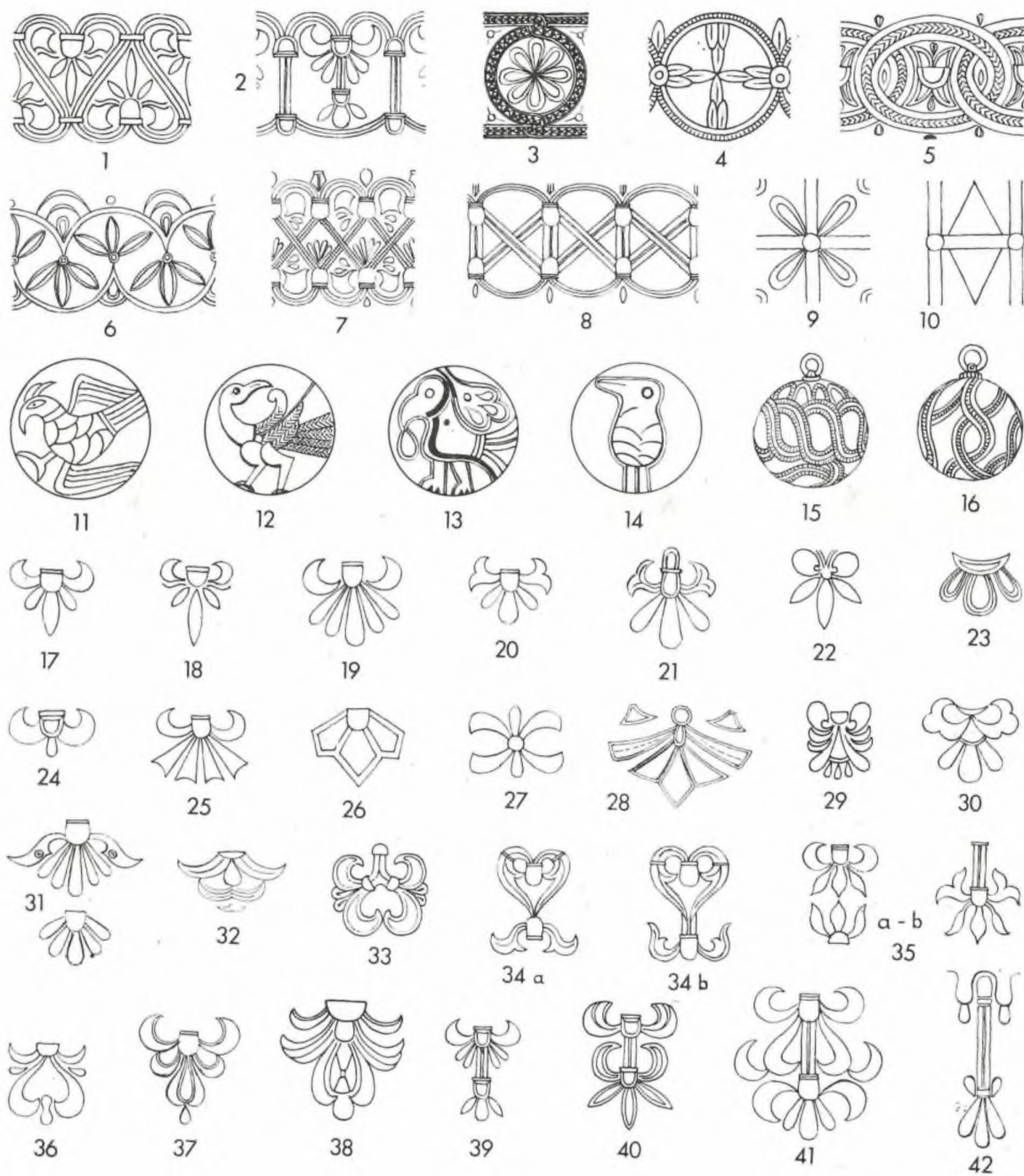
3.2 Gombíky

Gombíky sú najcharakteristickejšími predstaviteľmi šperkov na Veľkej Morave. Známe sú rôzne veľkosti a vyskytujú sa hlavne v pároch. Vyrábali ich zo zlata a striebra, z medeného, bronzového alebo zlateného plechu. Zhotovované boli z dvoch polovic lisovaného plechu a na vrchu sa nachádza uško na zavesenie (*Galuška 2013, 182; Galuška 1996, 49*).

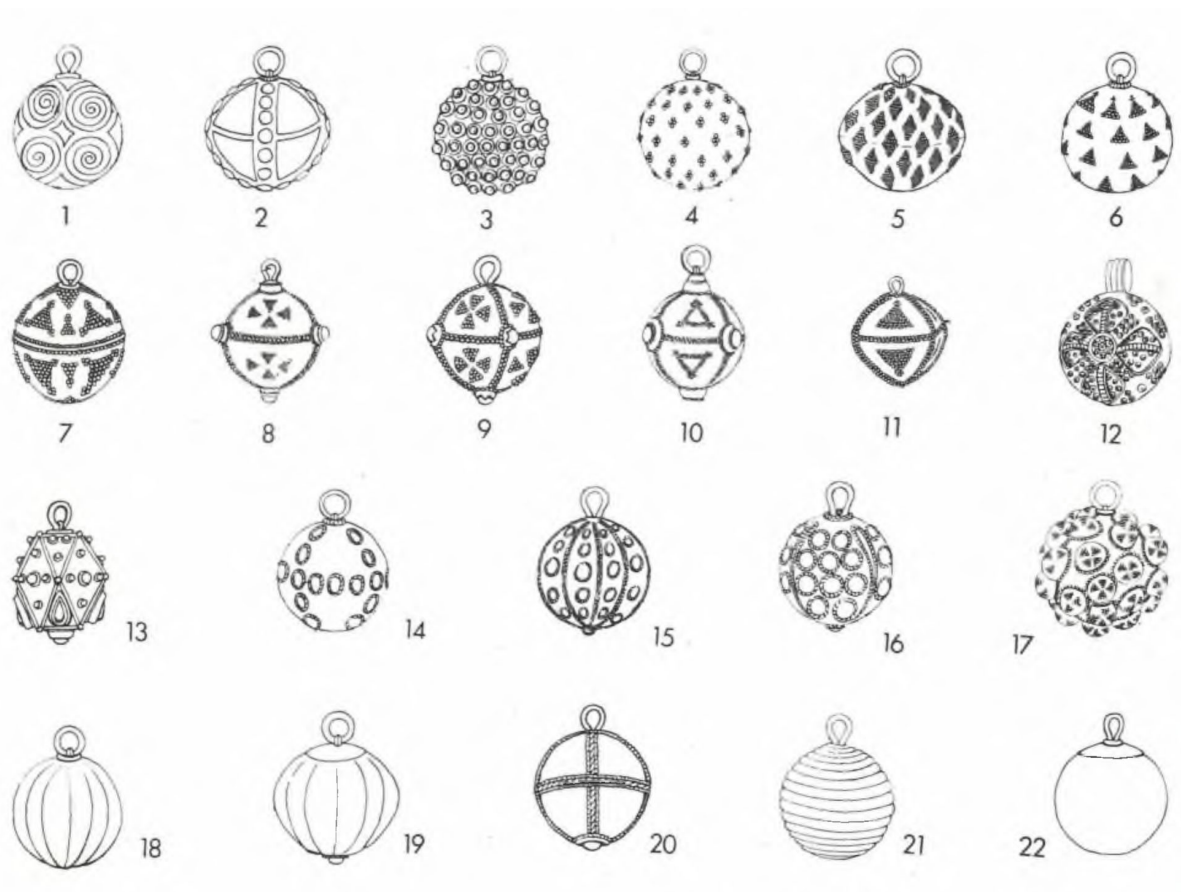
Zdobené sú najčastejšie rastlinným motívom, ale aj geometrickými a animálnym ornamentami na puncovanom pozadí (*Obr. 4*). Výzdoba môže byť orámovaná srdcovitým meandrom alebo arkádovým či kruhovým orámovaním (*Dostál 1966, 60; Galuška 1996, 49*). Okrem tepanej výzdoby existujú aj gombíky bez akejkoľvek výzdoby, iba s hladkým povrchom (*Obr. 5*). Ďalšia skupina gombíkov má na hladkom povrchu skupinku štyroch granuliek alebo prúžky tordovaného filigránného drôtku. Najpočetnejšia je skupina gombíkov, ktorých celý povrch je zdobený granuláciou. Niekedy sú granulky zasadené do krúžku zo stočeného drôtku. Gombíky s hladkým povrchom pokrytým granulovanými kosoštvorcami alebo trojuholníkmi tvoria ďalšiu skupinu, ktorá je tiež pomerne hojne zastúpená. Ďalej sa vyskytujú gombíky s povrchom pokrytým plechovými pukličkami s granuláciou (*Galuška 2013, 182-185*).

Gombíky mohli mať rôzne funkcie či už symbolickú alebo funkčnú. Existuje teória, že fungovali ako spínadlo, ako to je zobrazené na vyobrazených orientálnych vládcov, avšak tieto vyobrazenia sú len schematické (*Galuška 1996, 49*). Táto interpretácia gombíkov ako spínadiel je spochybňovaná hlavne pre ich veľkosť (0,9 cm – 4 cm) a tiež pre to, že sú vyrobené z tenkého plechu a ani ich výzdoba nenasvedčuje praktickej funkcii spínadla odevu (*Chorvátová 2009, 12*).

Gombíky sú spájané s veľkomoravskou elitou a to z dôvodu, že sa objavujú v hroboch s veľmi bohatou výbavou a to hlavne s náušnicami. S vyšším počtom párov gombíkov zvyčajne narastá aj počet náušnic. V mužských hroboch sa vyskytujú častejšie spolu s ostrohami. Dôležité je predovšetkým zistenie, že gombíky sa nachádzajú hlavne v hroboch žien a dievčat a ich výskyt spolu s náušnicami naznačuje existenciu spoločenskej vrstvy, ktorá sa svojim odevom chcela odlišiť od zvyšku obyvateľov (*Chorvátová 2009, 14, 19*).

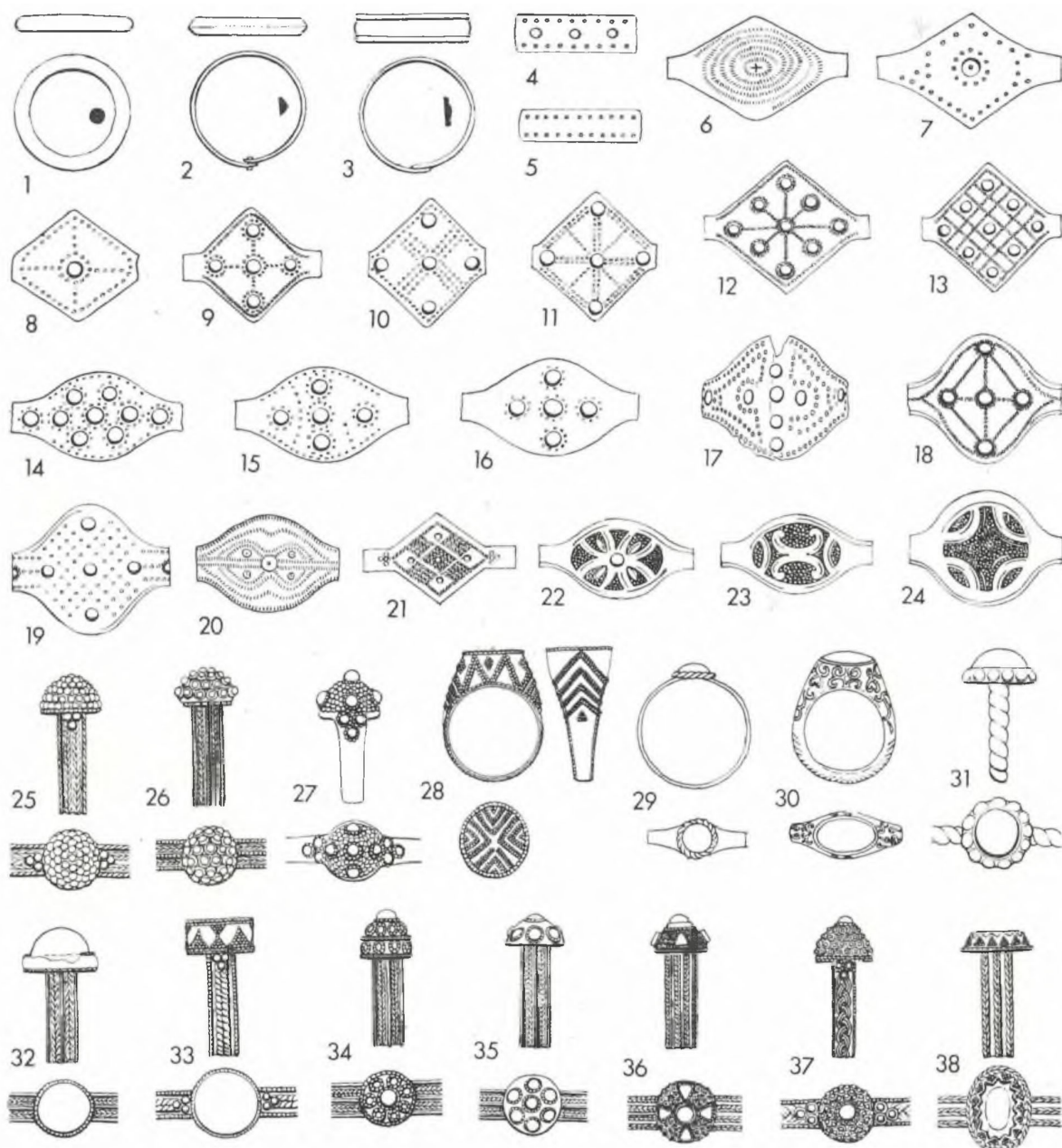
Obr. 4: Rozdelenie gombíkov do typov (Dostál 1966, Obr. 13).

Obr 5: Rozdelenie gombíkov do typov (Dostál 1966, Obr. 14).

3.3 Prstene

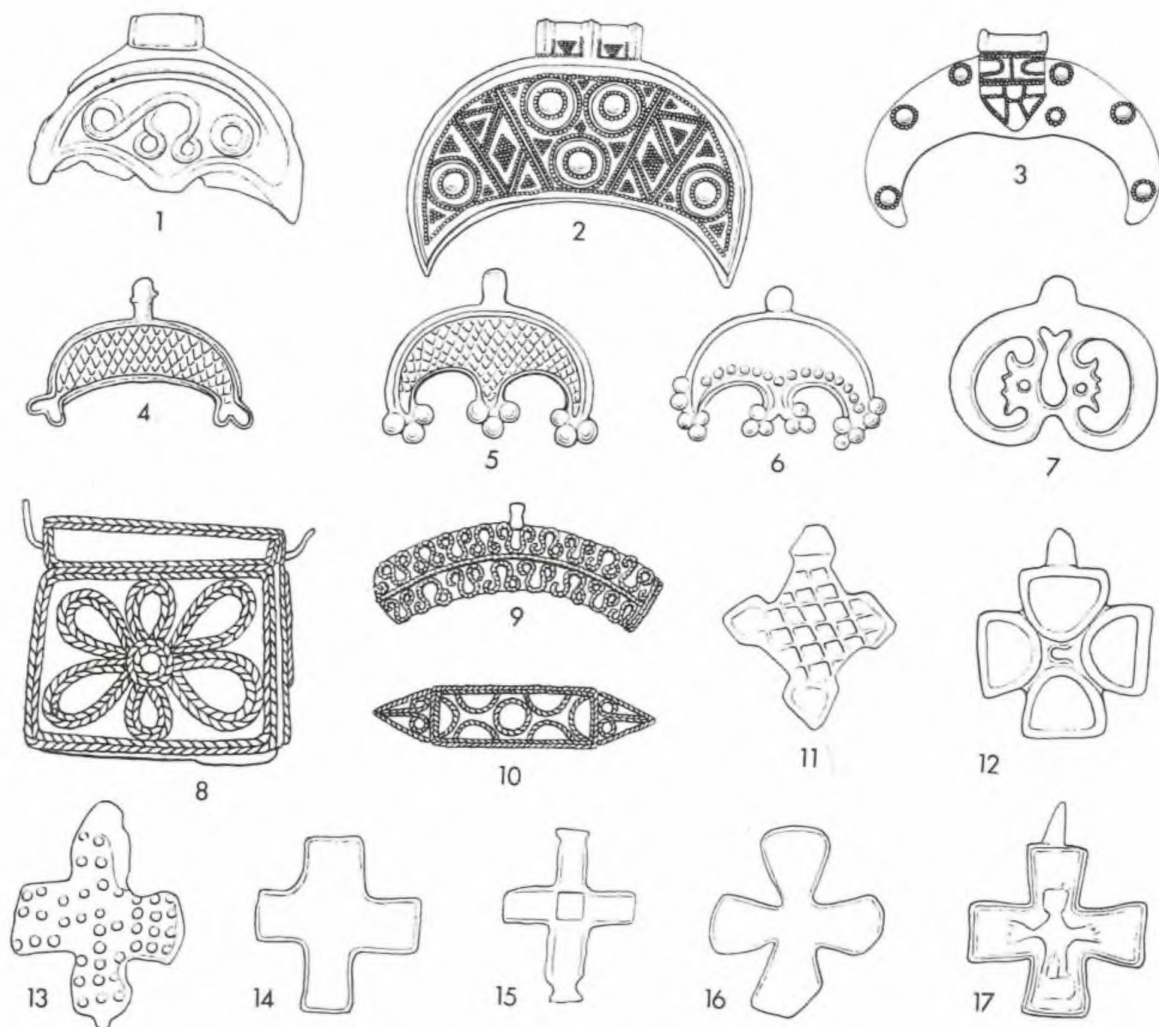
B. Hrubý rozdelil prstene na krúžkové a štítkové (Obr. 6). Toto delenie urobil na základe triedenia L. Niederleho (Dostál 1966, 56). K prsteňom byzantsko-orientálneho štýlu zaradujeme prstene a granuláciou, filigránom. Spravidla ich obruč je zdobená retiazkovým filigránom a ich butony sú zdobené granuláciou. Tiež sa vyskytujú prstene zdobené farebným sklom. Obruče zas zdobí retiazkový filigrán a butony sú vyplnené veľký sklíčkom alebo je výzdoba z granulácie a filigránu, doplnené o sklíčko. Sklíčka môžu byť niekedy brúsené polodrahokamy červenej, modrej, žltej alebo zelenej farby (Dostál 1966, 58).

Obr. 6: Rozdelenie prsteňov do typov (Dostál 1966, Obr. 12).

3.4 Lunice

Rozlišujeme tri skupiny na základe spôsobu výroby a to na lisované, vystrihnuté a odlievané (Obr. 7). Sú dvojčipe alebo trojčipe s výzdobou z granulácie alebo filigránu. Najrozšírenejšie sú odlievané lunice (Dostál 1966, 54).

Obr.. 7: Rodelenie luníc a prívieskov (Dostál 1966, Obr. 11).

3.5 Relatívno-chronologické horizonty šperkov

Pri analýzach hrobových celkov sa zistil spoločný výskyt niektorých typov šperkov alebo naopak, že niektoré typy sa spolu nevyskytujú. Na základe toho boli vyčlenené tri horizonty. Nedá sa presne určiť časové rozpätie jednotlivých horizontov, avšak jednotlivé horizonty sa navzájom ešte prelínajú (Chorvátová 2007, 85).

Do staršej skupiny patria náušnice zdobené na hornom oblúku, lunicové, hrozienkové a stĺpečkové. Dôležité je podotknúť, že aj náušnice z tejto skupiny sa navzájom kombinujú. S týmito náušnicami sa vyskytovali tekvicové gombíky, gombíky s tepanou výzdobou vtáčika, palmety a s granuláciou na povrchu. Niektoré šperky z tejto skupiny sa objavujú aj v tej nasledujúcej (Chorvátová 2007, 86-86).

V strednej skupine sa ako nový typ objavujú náušnice so šiestimi a deviatymi košíčkami zdobené filigránom, bubienkové náušnice, pokračujú niektoré typy lunicových a hrozienských náušníc. Zmizli náušnice so zdobeným horným oblúkom (*Chorvátová 2007, 85*). V tejto skupine sa vyskytujú gombíky s tepanou výzdobou a puklicami. Začínajú sa objavovať dvojplášťové gombíky (*Chorvátová 2007, 86-87*).

V najmladšej skupine sa nachádzajú bubienkové náušnice (štyri, šesť a sedem bubienkové), pokračujú košíkové (už nie sú z filigránu, ale z hladkého drôtu), tiež sa vyskytujú niektoré varianty stĺpčekových náušníc. Stále sa objavuje kombinácia s gombíkmi s tepanou výzdobou (palmeta), gombíky s granuláciou, ale aj s puklicami (*Chorvátová 2007, 85, 88*).

Absolútne datovanie je náročné. Pomohlo by viac nálezov mincí v hrobovej výbave na v Čechách a na Morave. Avšak s datovaním mohli pomôcť hrobové celky z Chorvátska a Rumunska, kde sa mince nachádzajú (*Chorvátová 2007, 96*).

4. Priestorová distribúcia luxusných „veľkomoravských“ šperkov

Jednou z hlavných otázok tejto práce je priestorová distribúcia šperkov na území Čiech a Moravy. Dôležitá otázka je, či sa všetky typy šperkov nachádzajú v hrobch v Čechách aj na Morave alebo sa na týchto dvoch územiach nachádzajú rôzne typy šperkov.

Na zodpovedanie tejto otázky je treba porovnať výskyt šperkov v hrobch v Čechách a na Morave. Preto som si na tento účel vybrala najväčšie lokality z oboch území. Ide o celkom päť lokalít a to dve z Čiech (Praha–Lumbeho záhrada, Stará Kouřim) a tri z Moravy (Uherské Hradiště, Mikulčice a Břeclav-Pohansko). Pri zbieraní údajov som vychádzala z publikovaného materiálu z jednotlivých pohrebísk na lokalitách.

Získavané údaje som následne vkladala do tabuľky, ktorá obsahuje len hroby, v ktorých sa nachádzajú šperky luxusného „veľkomoravského“ štýlu (Príloha I). Z vyššie uvedených piatich lokalít som celkovo zhromaždila 371 hrobových celkov, ktoré spolu obsahujú 1338 šperkov tohto štýlu (náušnice, gombíky, prstene a lunice). Ide o šperky, ktoré sú v zlato, striebornom, bronzovom aj medenom prevedení, pričom posledné dva materiály sú aj v niektorých prípadoch zlatené. Jednotlivé typy šperkov som následne roztriedila na typy podľa tabuliek, ktoré zostavil B. Dostál (*Obr. 1, Obr. 2, Obr. 3, Obr. 4, Obr. 5, Obr. 56, Obr. 7*). Celkovo sa mi podarilo určiť 1030 šperkov a zvyšné neurčené boli buď zničené a teda nedali sa určiť typ alebo to boli šperky, ktoré boli v publikácii bez obrazovej prílohy, iba so slovným opisom, podľa ktorého sa dal ťažko určiť konkrétny typ šperku.

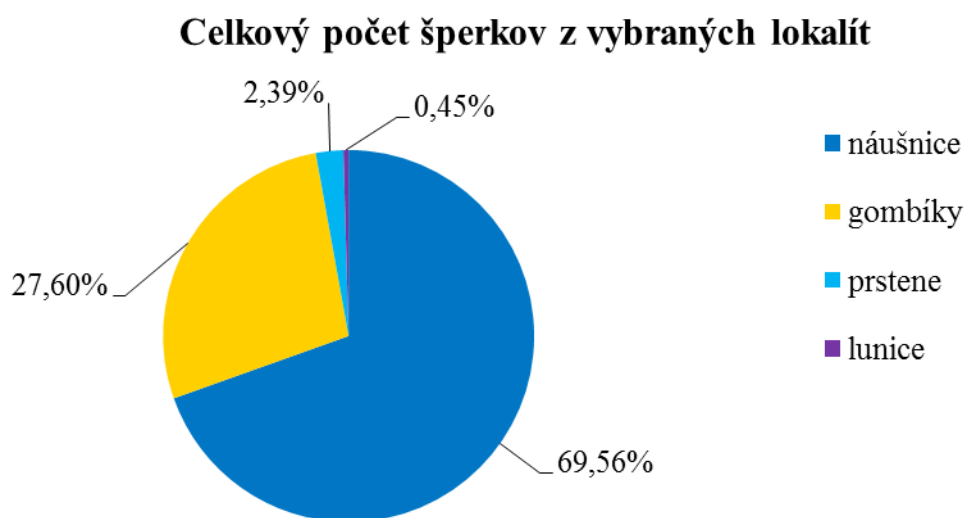
Pri určovaní som nachádzala mierne odchýlky v prevedení niektorých typov. Ak išlo o výraznejšiu odchýlku, vytvorila som podtyp, ak však išlo o šperk, ktorý nemal žiadnu podobnosť s už určenými typmi B. Dostála, vytvárala som nové typy. Na kódovanie nových typov som pokračovala v kódovaní, ktoré zaviedol B. Dostál. Je dôležité povedať, že pri niektorých nových typoch došlo k tomu, že ho reprezentuje len malé množstvo šperkov a väčšinou len z jednej lokality. Aj z tohto dôvodu som sa snažila podobné typy šperkov zaraďovať už do existujúcich typov, aby som predišla vzniku veľkého množstva nových typov s malým množstvom reprezentantov.

Ako som vyššie spomínala na kódovanie som používala systém, ktorý zaviedol B. Dostál. V jeho knihe, kde rozoberá šperky, ich rozdelil do niekoľkých tabuliek. Každý typ šperku následne dostal svoje číslo. V praxi to vyzerá tak, že prvé číslo kódu je číslo tabuľky a potom nasleduje číslo, ktoré určuje typ šperku. Avšak niektoré druhy, konkrétne náušnice, sú v jednej tabuľke, ide o bubienkové a košíčkové, a o stĺpčekové a lunicové. Pri týchto spomínaných

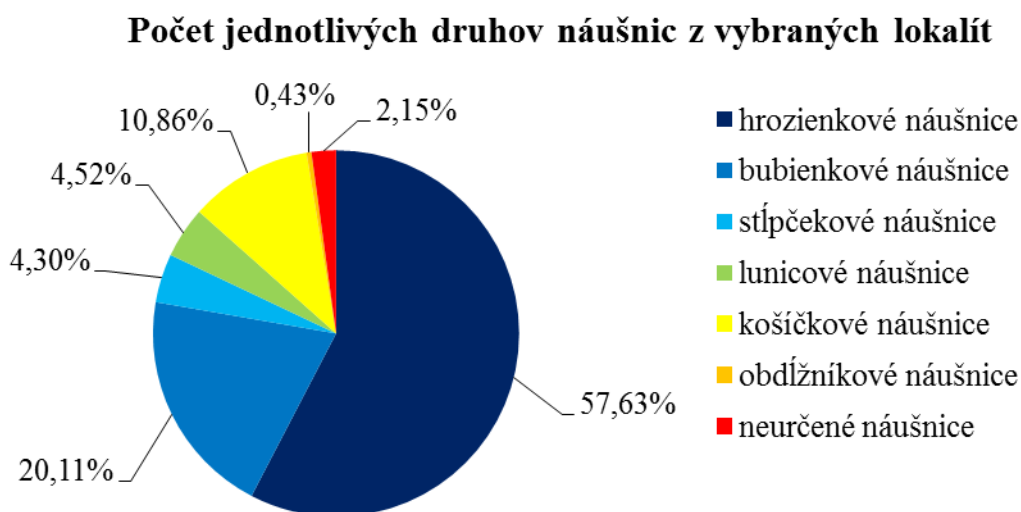

som pokračovala typom, ktorým skončil B. Dostal a potom som sa vrátila k druhému typu v tabuľke.

Čo sa týka zastúpenia šperkov luxusného „veľkomoravského“ štýlu v hrobových celkoch (*Graf 1*), najviac sa nachádza náušnic (930 kusov). Druhou najpočetnejšou skupinou sú gombíky (370 kusov), potom prstene (32 kusov) a lunice (6 kusov). Z náušnic (*Graf 2*) sú najviac zastúpené hrozičkové (536 kusov), bubienkové (187 kusov), košíčkové (101 kusov), stĺpčekové (40 kusov) a lunicové (42 kusov), pričom som vyčlenila ešte nový druh obdĺžnikových náušnic (4 kusov).

Graf 1: Celkový počet šperkov z vybraných lokalít.

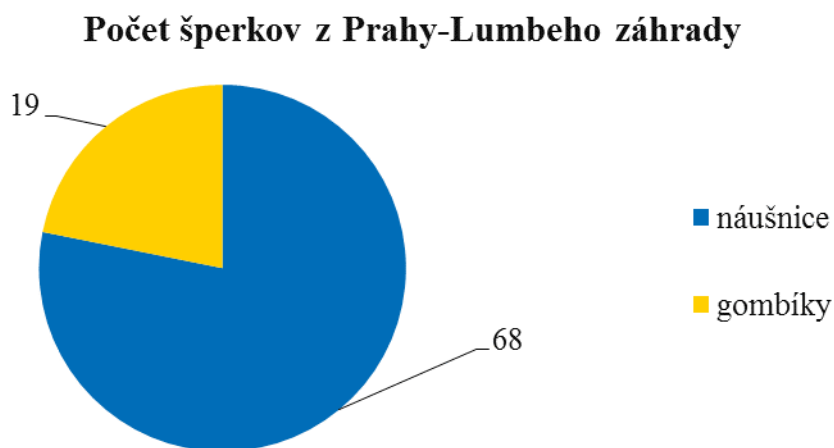

Graf 2: Počet jednotlivých druhov náušnic z vybraných lokalít.

4.1 Praha-Lumbeho záhrada

Lokalita sa nachádza na severnej hrane Jeleního příkopu. Pre pomenovanie pohrebiska sa používa názov „Lumbeho záhrada“, aj keď v starších publikovaných textoch vystupuje táto lokalita pod rôznymi názvami, ako napríklad „za Jízdarnou“ alebo „Lumbeho záhrada – za Jízdarnou“ (Frolík-Smetánka 2014, 7).

Z tohto pohrebiska som vybrala 12 hrobov, ktoré obsahovali šperky luxusného „veľkomoravského“ štýlu. V týchto 12 hroboch sa spolu nachádza 276 predmetov v hrobovej výbave, pričom 89 predmetov boli šperky. Z tohto počtu bolo celkom 68 náušnic a 21 gombíkov (Graf 3). Z náušnic sa na lokalite nachádzajú len dva druhy a to hrozienkové a bubienkové náušnice, pričom pri niektorých sa vôbec nedali identifikovať typ nakoľko boli úplne zničené.

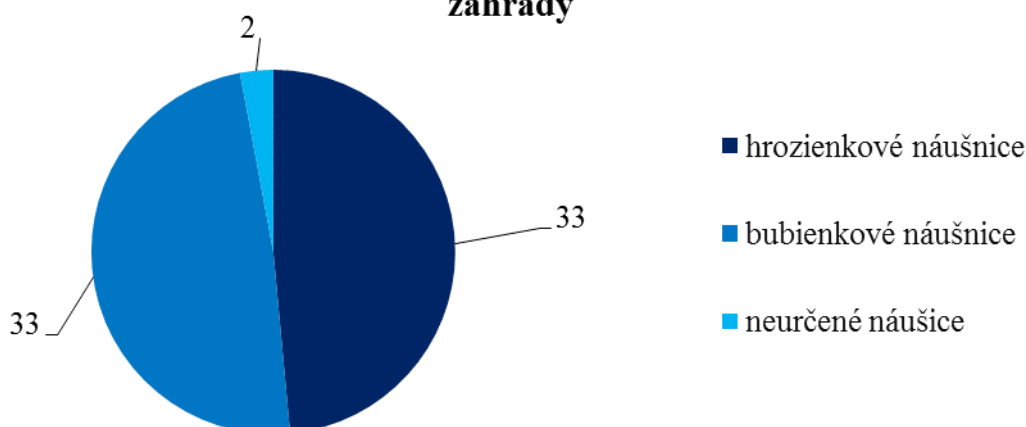

Graf 3: Počet šperkov z Prahy-Lumbeho záhrady.

4.1.1 Náušnice

Najviac náušnic je vyrobených zo striebra (51 kusov), zvyšné sú zo zlata (15 kusov), poprípade zo zliatiny zlata a striebra (4 kusov). Celkovo sa mi podarilo zaradiť 48 náušnic do typov podľa B. Dostála. Zvyšným 18 náušnic sa nedali určiť konkrétny typ a to hlavne z dôvodu, že boli natoľko zničené, že sa ani nedali identifikovať. Na lokalite sa nachádzal rovnaký počet hrozienkových a bubienkových náušnic (Graf 4).

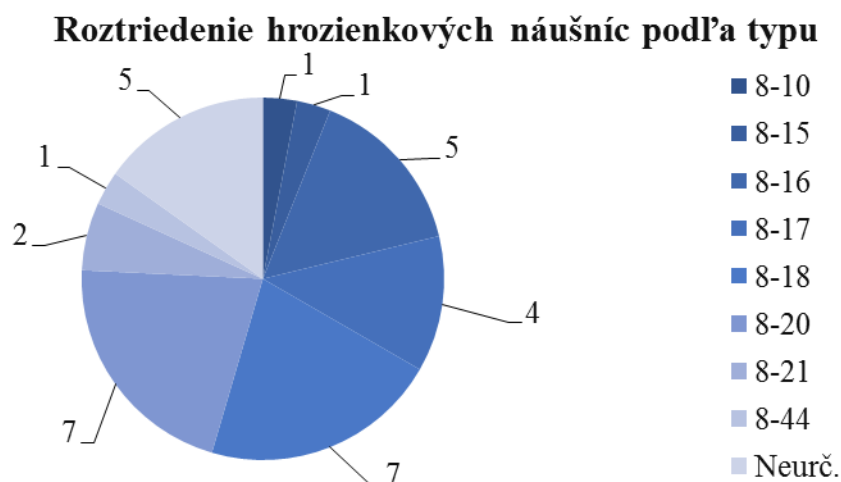
Počet zastúpených druhov náušnic z Prahy-Lumbeho záhrady

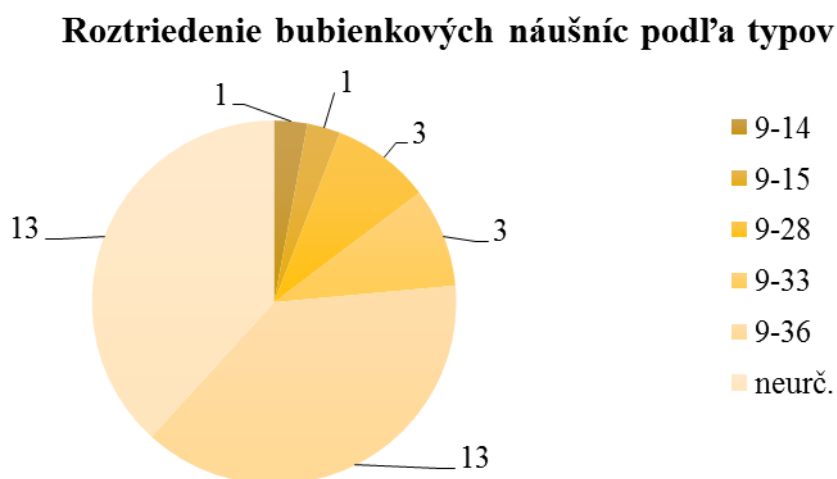
Graf 4: Počet zastúpených druhov náušnic z Prahy-Lumbeho záhrady.

Z celkového počtu hrozienkových náušnic sa mi podarilo určiť 28 náušnic a zaradiť do ôsmich typov (Graf 5). Najpočetnejšie sú dva typy a to náušnice typu 8-18 a 8-20. Tu nachádzam aj jednu náušnicu, ktorá sa vizuálne nepodobá na žiadnu náušnicu z typov B. Dostala. Pridelila som jej kód 8-44. Ide o striebornú náušnicu, ktorá mohla mať pravdepodobne obojstranný závesok pripojený spojku k oblúku. Spodný závesok je tvorený granulovým zrnom a dvomi krúžkami (Frolík-Smetánka 2014, 191).

Čo sa týka bubienkových náušnic, tak z celkového počtu som určila 20 náušnic (Graf 6). Nový typ náušnice 9-36, zo zliatiny zlata a striebra, má podobnosť s typom 9-16 podľa B. Dostala, ale hlavný rozdiel je v počte bubienkov. Ide o náušnicu so šiestimi bubienkami, štyri sú navlečené na spodnom oblúku a dva sú pripojené páskom. Výzdoba bubienkov tvoria trojuholníčky z granulácie. Obvod bubienkov je lemovaný granuláciou a na spodnom a vrchnom bubienku sa nachádza veľká granula (Frolík-Smetánka 2014, 110). Nový typ sú strieborné náušnice 9-36 s tromi bubienkami, ktoré sú v tvare zvieracej hlavičky (koňa alebo myši). Bubienky sú navlečené na spodnom oblúku (Frolík-Smetánka 2014, 67). Posledný nový typ z tejto lokality je strieborná náušnica 9-28, ktorá bola pôvodne so šiestimi bubienkami a polkruhovou doštičkou vo vnútri horného oblúku. Obvod náušnice je lemovaný granuláciou. Bubienky sú zdobené granulovanými krížikmi s trojuholníkovými ramenami. Na doštičke sa tiež nachádza granulácia a malý kruhový otvor (Frolík-Smetánka 2014, 150).

Graf 5: Roztriedenie hrozienkových náušnic podľa typu.

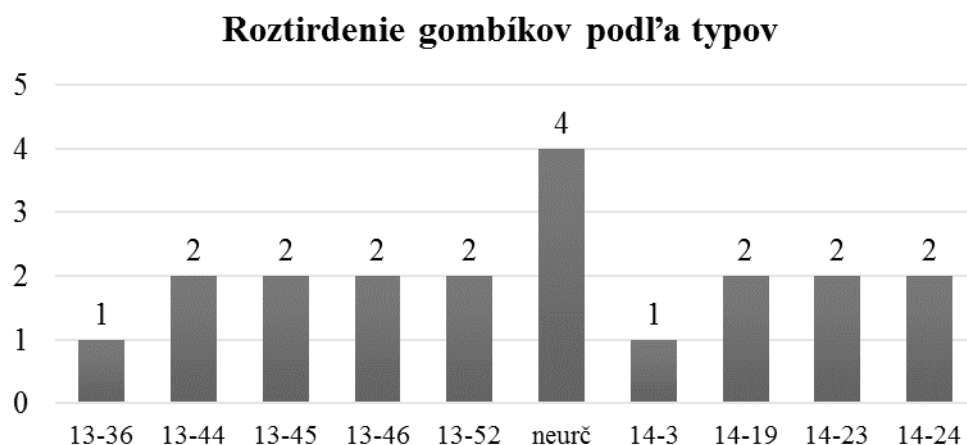

Graf 6: Roztriedenie bubienkových náušnic podľa typu.

4.1.2 Gombíky

Z 21 gombíkov som určila 17 a štyri boli dosť zničené na to aby sa dal určiť vzor na povrchu. Iba jeden z nájdených gombíkov s tepanou výzdobou z Prahy-Lumbeho záhrady sa, podobal na typ podľa B. Dostála. V tomto prípade som vyčlenila štyri nové typy a to 13-43, 13-45, 13-46, 13-52 (Graf 7). Medený zlatený párový gombík 13-43 s motívom páva v kosoštvorci (Frolík-Smetánka 2014, 154). Medený zlatený pár gombíkov typu 13-45 bol na povrchu zdobený s tromi krížovými listovcami. Z toho istého hrobu pochádzajú aj dva medené a zlatené gombíky 13-46 s motívom kríža v troch medailónoch (Frolík-Smetánka 2014, 176). Medený a zlatený pár gombíkov typu 13-52 má na povrchu motív osemdielnej rozety v medailóne, ktoré boli pravdepodobne tri a boli lemované páskom. Jeden z páru bol poškodený (Frolík-Smetánka 2014, 189).

Jeden zlatý pár dvojplášťových gombíkov typu 14-23, ktorého základní plášť bol rozdelený na štyria polia. Tento gombík je dozdobený farebnými kameňmi (*Frolík-Smetánka 2014, 68*). Druhý pár je 14-24 strieborný zlatený s modrozelenými vložkami na najväčšom obvode a na spodku. Gombíky sú ozdobené granulovanými spojnicami, ktoré vytvárajú krížový motív (*Frolík-Smetánka 2014, 111*).

Graf 7: Roztírdenie gombíkov podľa typov.

4.2 Stará Kouřim – U Libuše

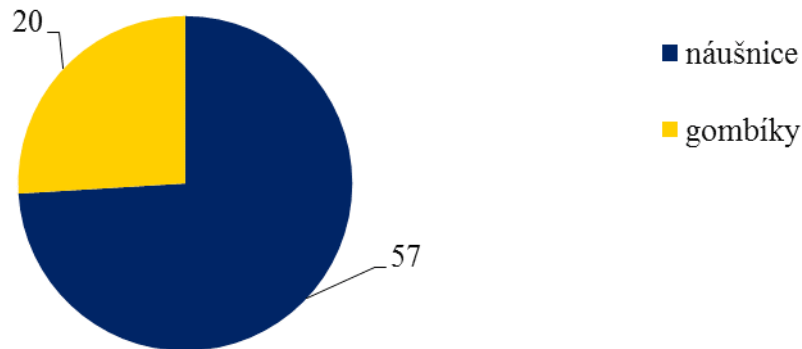
Pohrebisko je lemované z jednej strany vnútorným valom a brehom jazierka Libuše. Najväčšie nahustenie hrobov je v centre pohrebiska a postupne na sever počet hrobov klesá. Je možné rozoznať aj určité usporiadanie do radov (*Šolle 1966, 33*).

Z celkového počtu hrobov som vybrala 14, v ktorých sa nachádzali šperky luxusného „veľkomoravského“ štýlu. Celkovo sa v týchto hroboch nachádzalo 166 predmetov v hrobových výbavách, z toho 77 je šperkov. Celkový počet náušnic je 57 a gombíkov je 20 (*Graf 8*).

4.2.1 Náušnice

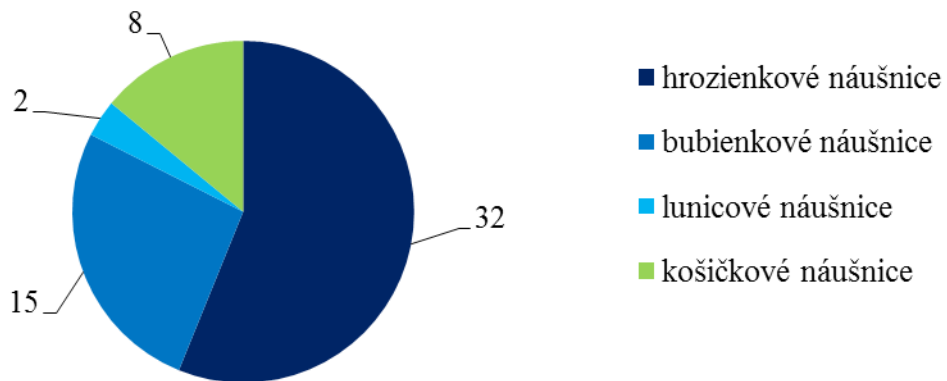
Najviac náušnic z lokality bolo vyrobených zo striebra (50 kusov), zvyšné boli zo zlateného bronzu. Najviac bolo hrozienských, potom bubienkových a najmenej košíčkových a lunicových náušnic (*Graf 9*).

Počet šperkov zo Starej Kouřimi

Graf 8: Počet šperkov zo Starej Kouřimi.

Počet zastúpených druhov náušnic zo Starej Kouřimi

Graf 9: Počet zastúpených druhov náušnic zo Starej Kouřimi.

Najviac hrozienkových náušnic je z typu 8-21 (*Graf 10*). Aj v tom prípade sa na pohrebisku objavili náušnice, ktoré neboli zhodné z hotovými typmi B. Dostála. Ide celkovo o šesť náušnic. Prvý nový typ je 8-42, ktorý je reprezentovaný strieborným párom náušnic so zdobeným dolným oblúkom, na ktorom je pripevnené jednostranné hrozienko ukončené bubienkom. Druhým novým typom 8-45 sú dva strieborné páry náušnic s granuláciou na spodnom oblúku, na ktorom je pripevnené jednostranné hrozienko. V hornom oblúku je zasadený srdcový ornament (*Šolle 1966, 272*).

Bubienkových náušnic bolo pätnásť kusov (*Graf 11*). Z jednej náušnica je zničená natoľko, že sa nedal určiť typ. Sedem náušnic som zaradila k existujúcim typom. Zvyšným som pridela nový kód. Prvý typ je 9-30, ktorý reprezentuje strieborný pár náušnic s bubienkami na dolnom oblúku a retiazkovým závesom. V hornom oblúku sa nachádza motív zvierat'a, pravdepodobne ide o barančeka alebo koňa, ktorý stojí na dvojitej mitrovitej základne (*Šolle 1966, 266*). Aj pri druhom type 9-31 ide o náušnice s retiazkovým závesom

a bubienkami na spodnom oblúku, ale s rozdielom v hornom oblúku, kde sa nachádza mitrovitý motív s vytepaným okvetím vrcholu (Šolle 1966, 266). Typ 9-32 je jedna strieborná náušnica so štyrmi bubienkami. Má zdobený dolný oblúk a bubienky majú granulovanú výzdobu v tvare kosoštvorcov. Posledný nový typ náušnice je strieborný pár 9-34, ktorý má na spodnom oblúku šesť bubienkov a siedmy je pripevnený zo spodnej strany oblúku. K hornému oblúku je pripevnená lunica. Bubienky aj lunica sú zdobené granuláciou (Šolle 1966, 272).

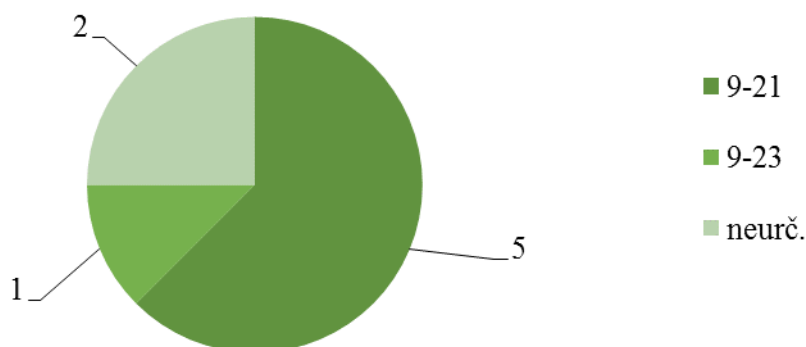
Graf 10: Roztrieďenie hrozienských náušnic podľa typu.

Graf 11: Roztrieďenie bubienkových náušnic podľa typov.

Pri košíčkových náušniciach som z celkového počtu osem určila všetky, okrem jedného páru, ktorý bol rozpadnutý (Graf 12). Pri tomto druhu náušnic sa na lokalite nenachádzali iné typy náušnic, ako tie čo sú už určené.

Roztriedenie košíčkových náušníc podľa typu

Graf 12: Roztriedenie košíčkových náušníc podľa typu.

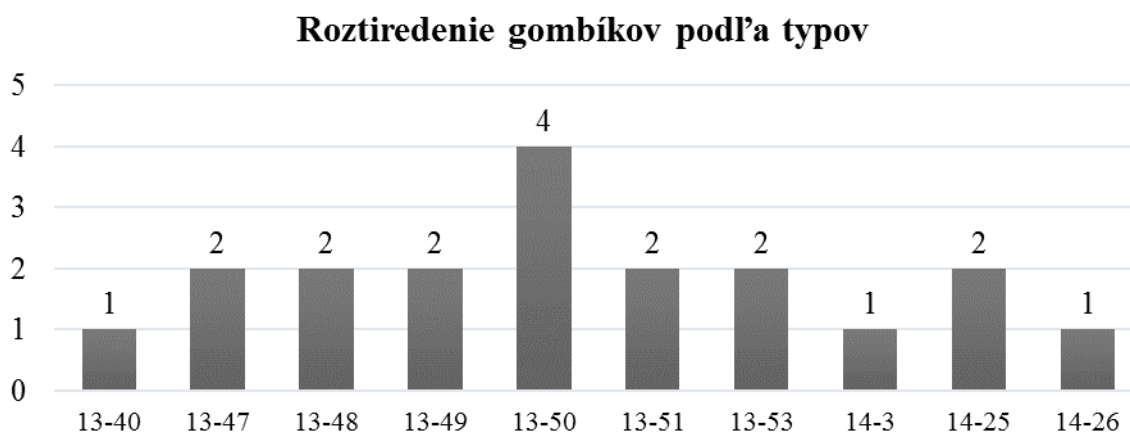
Posledný bronzový pár náušníc patrí medzi lunicové náušnice. Ide o nový typ 10-34, ktorého spodný oblúk je vytvarovaný do tvaru lunice. Lunica je tvorená z niekoľkonásobne priečne vrúbkovaného drôtu zo zlateného bronzu. Na vrchoch lunice sú košíčky z točených drôtikov. Na spodnom vonkajšom oblúku sa nachádzajú strieborné retiazkové závesy s košíčkami na koncoch (Šolle 1966, 266).

4.2.2 Gombíky

Z celkového počtu dvadsať gombíkov je väčšina vyrobená zo striebra, zvyšok je buď z bronzu alebo z medi (oba materiály sú zlatené). Vytvorila som až šesť nových typov (Graf 13). Ako prvý je typ 13-47, ktorý reprezentuje zlatený medený pár. Na puncovanom podklade sa nachádzajú dvojité pásy rýh spojené polkruhovými hlavicami (Šolle 1966, 265). Strieborný pár gombíkov 13-48 je zdobený arkádami s výraznými štítovými hlavicami. Polia v arkádach sú vyplnené reliéfnymi kruhovými terčmi s dvoma listovými zákrutmi a trojdielnou štylizovanou palmetou (Šolle 1966, 259). Typ 13-49 obsahuje strieborný pár gombíkov s tlačenou výzdobou, ktorú tvorí lichobežníková výzdoba. Na puncovanom pozadí sa nachádzajú vytlačené štvorlístky alebo rozety (Šolle 1966, 265). Dva páry strieborných gombíkov, typ 15-50, sú zdobené členeným arkádovým motív, redukovaný do obrazových plôch, ktoré zdobí štvorica prepolených lístkov (Šolle 1966, 266). Bronzové zlatené gombíky typu 15-51 sú zdobené trojitými prekríženými pásmi, ktoré vedú do krížikov v kruhu (Šolle 1966, 268). Nový typ 15-53 je medený a zlatený párový gombík zdobený dvoma pásmi rytých závitov. Pozadie pokrývajú drobné krúžky (Šolle 1966, 271).

Bronzový zlatený gombík typu 14-25 je zdobený rastlinným motívom zavíjajúcim do protismerných voluntových zákrut v tvare X (*Šolle 1966, 263*) Typ 14-26 je strieborný gombík, ktorého povrch je pokrytý filigránovými krúžkami. Ten istý typ sa nachádza aj na pohrebisku v Uherskom Hradišti a Mikulčiciach.

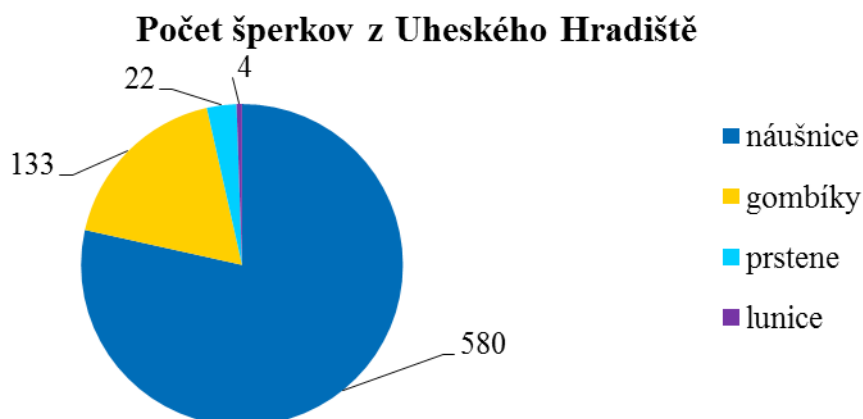

Graf 13: Roztiedenie gombíkov podľa typov.

4.3 Uherské Hradište

Pri lokalite Uherské Hradište som hroby vyberala z piatich pohrebísk a to zo Starého Města-Uherského Hradiště z polohy „Na valách“, „Stodůlky“, „Nový svět“, „Špitálky“ a Uherské Hradiště-Sady. Z týchto lokalít pochádza 209 hrobov, ktoré obsahujú šperky. Avšak, keď hrob obsahoval iba jeden pár šperku a bol zničený natoľko, že sa nedal určiť, tak som ho do celkového počtu nepridávala. Najviac hrobov pochádza z pohrebiska „Na valách“ (187 hrobov).

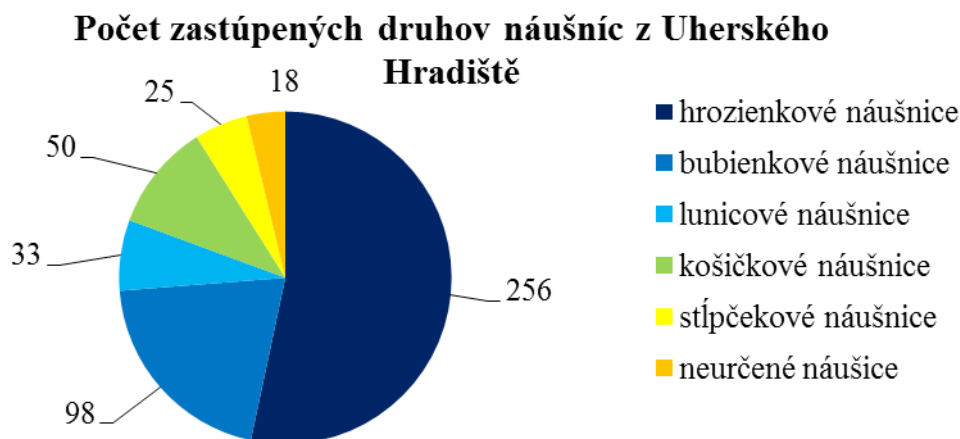
Všetkých predmetov hrovej výbavy bolo 2622, z toho 739 šperkov. Tak ako aj na predchádzajúcich lokalitách, tak aj v Uherskom Hradišti sú najviac zastúpené náušnice (580 kusov), potom gombíky (133 kusov) a najmenej je prsteňov a luníc (*Graf 14*).

Graf 14: Počet šperkov z Uherského Hradiště.

4.3.1 Náušnice

Aj v tomto prípade je najviac zastúpených hrozienských náušnic, za nimi nasledujú bubienkové. Na týchto pohrebiskách sa už nachádzajú zastupitelia všetkých druhov, takže aj košíčkové, stĺpčekové a lunicové náušnice (Graf 15). Čo sa týka materiálu znova je najviac strieborných (258 kusov), zlatých (76) a zvyšok je zo zlateného bronzu.

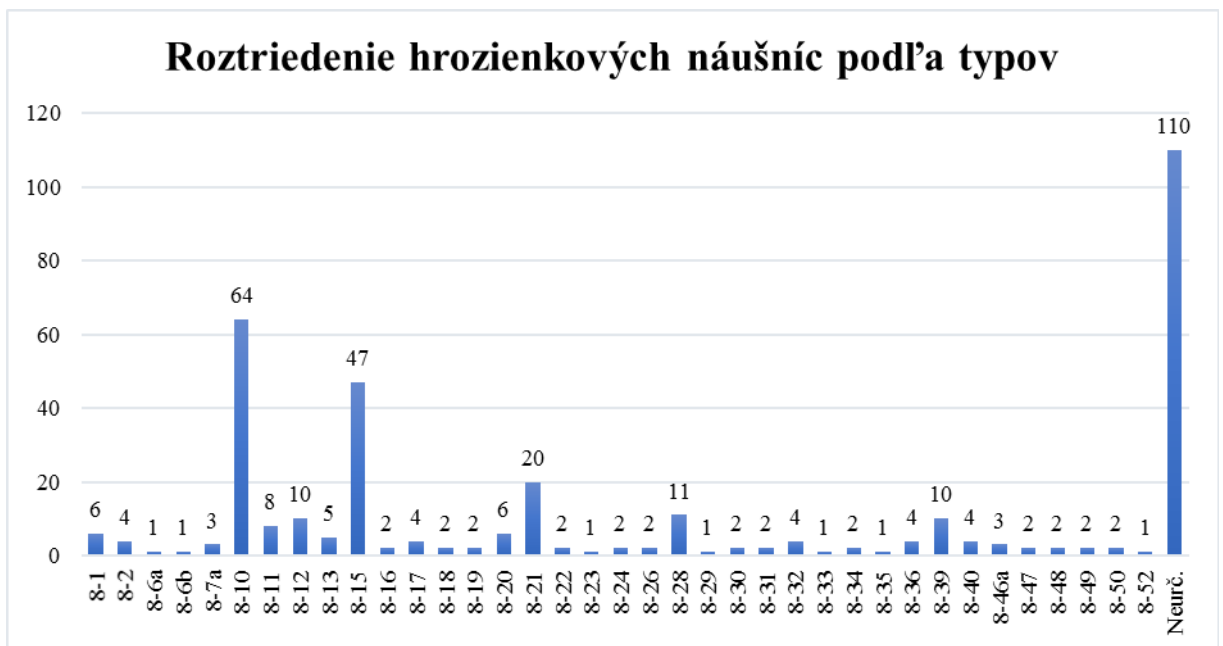

Graf 15: Počet zastúpených druhov náušnic z Uherského Hradiště.

Z celkového počtu hrozienských náušnic sa mi nepodarilo určiť 110 kusov (Graf 16). V tomto prípade sa väčšina náušnic dala roztriediť do existujúcich typov, okrem jedenástich, pre ktoré som vytvorila nové typy. Vytvorila som päť nových typov a prvým je 8-46a, ktorý tvoria tri strieborné náušnice s klasovitým hrozienským a granulovaným dolným oblúkom. Tento typ som vytvorila z toho dôvodu, že hroziensko nemá zhodný tvar s už existujúcimi typmi. Typ 8-47 je strieborný pár náušnic s granulovaným spodným oblúkom a granulky ukonču-

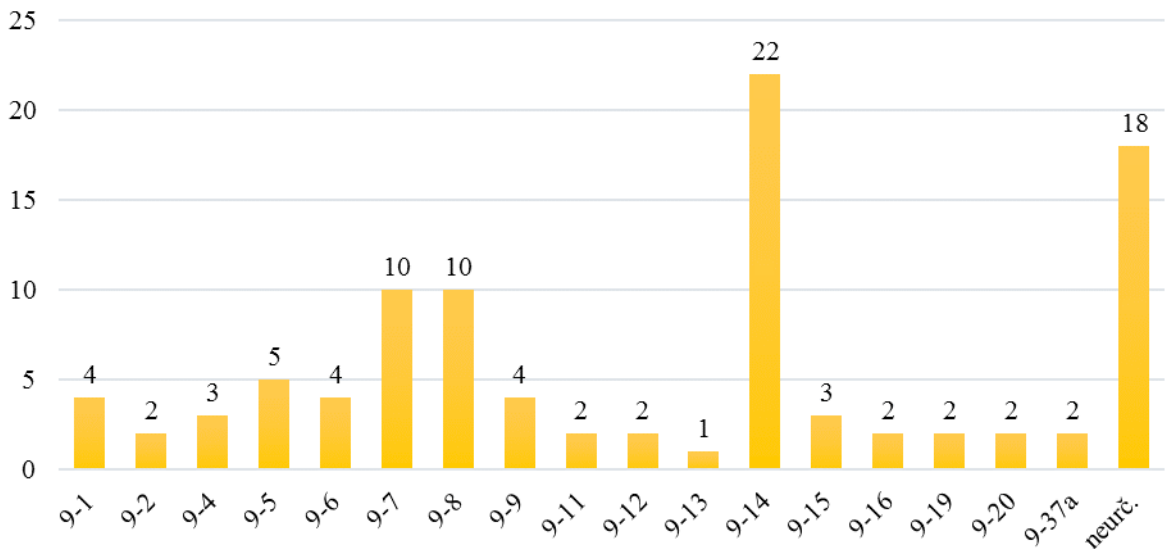
jú aj oblúk. Zdola je na oblúk pripevnené hrozienu, ktoré je tvorené väčšími granulami a pripomína tvar pyramídy. Náušnice typu 8- 48 sú zlaté párové náušnice, ktoré majú granuláciu zdobený horný aj dolný oblúk. Hrozienu je obojstranné. Typ 8-49 pochádza z rovnakého hrobu ako predchádzajúci typ a tiež ide o zlatý pár náušnic. Telo náušnice je zo stočeného drôtku na, ktorom je pripevnený obojstranné hrozienu. Predposledný typom sú zlaté náušnice 8-50. Posledný typ je 8-52, ktorý je reprezentovaný zlatou náušnicou so zdobeným spodný oblúk a jednoduchým hrozienu. Dolný oblúk bez zdobenía a na obojstrannom hrozienu je miesto pre perly. Typ 8-6 som rozdelila na a) a b), pričom typ 8-6b má zdobený dolný oblúk granuláciou.

Bubienkových náušnic sa na lokalite nachádzalo v počte 99 kusov, pričom sa nedalo určiť 18 (*Graf 17*). Pri tomto druhu som vytvorila len jeden nový typ a to 9-37a. Je to zlatá bubienková náušnica s desiatimi bubienkami, ktoré tvoria horný aj dolný oblúk náušnice, pričom po jednom bubienku je z oboch strán dolného oblúku a jeden bubienok je z vrchu horného oblúku. Bubienky sú v hornej a dolnej časti zdobené granulovanými trojuholníkmi, ktoré oddeľuje pás tiež z granuliék.

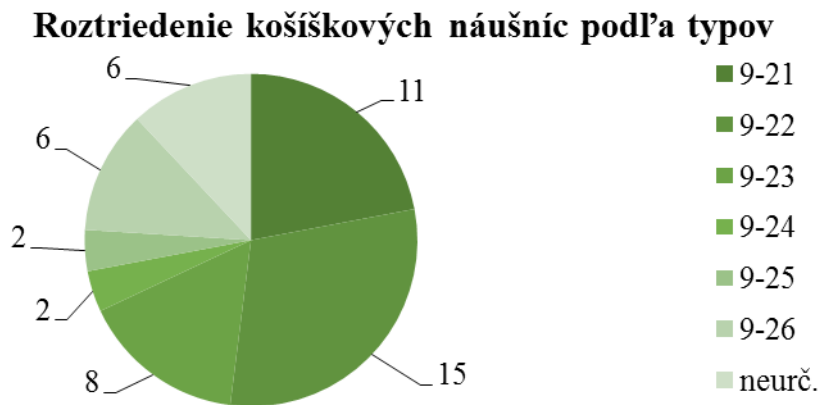
Graf 16: Roztriedenie hrozienukových náušnic podľa typov.

Roztriedenie bubienkových náušíc podľa typov

Graf 17: Roztriedenie bubienkových náušíc podľa typov.

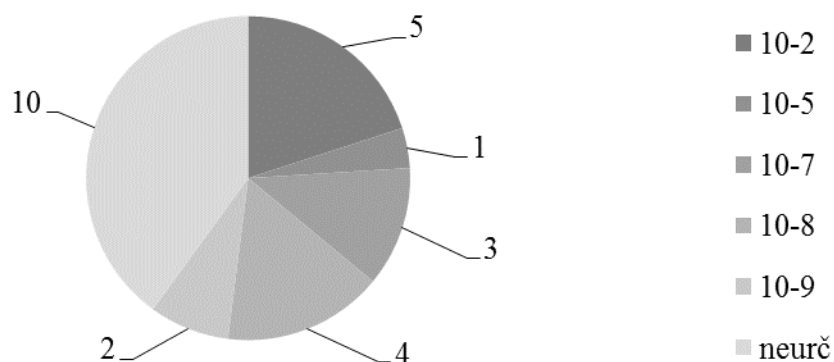
Z košíčkových náušíc sa mi nepodarilo určiť len šesť kusov (*Graf 18*). V tomto prípade som nemusela pridávať nový typ, pretože všetky náušnice sa zhodovali s typmi od B. Dostála.

Graf 18: Roztriedenie košíčkových náušíc podľa typov.

Čo sa týka stĺpečkových náušíc, neurčených mám desať z celkového počtu (*Graf 19*). Rovnako ako pri košíčkových, ani tu som nepotrebovala vytvárať nové typy.

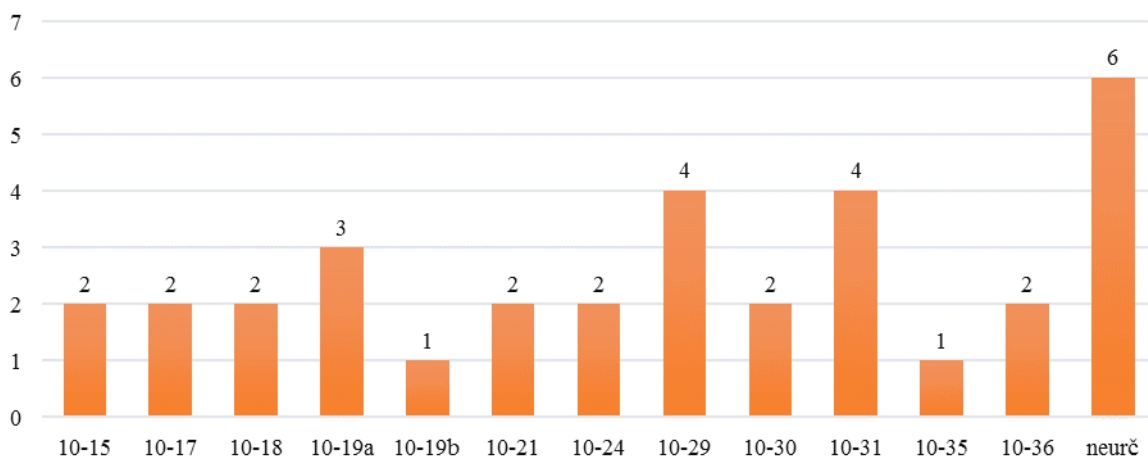
Roztriedenie stĺpčekových náušnic podľa typov

Graf 19: Roztriedenie stĺpčekových náušnic podľa typov.

Posledným druhom náušnic sú lunicové. Z celého počtu som neurčila len šesť náušnic (Graf 20). Pri tomto druhu náušnic som v jednom type rozlíšila dva podtypy. Ide o 10-19, kde podtyp a) je zhodný s typom o B. Dostála. Môj vytvorený podtyp 10-19b má rovnaký tvar lunice, len iné zdobenie. Nový typ však je 10-35. Jej lunica je tvorená zo zlateného drôťiku a z zdola je pripevnený bubienok a bubienky pravdepodobne boli aj na vrcholech trojčípej lunice, avšak zachoval sa len jeden. Posledný typ 10-36 je zlatá párová náušnica, ktorej lunica je tiež vyrobená z drôťikov. Na strednom cípe je jedna granulka a na zvyšných dvoch je skupinka granuliek. Na spodnej časti lunice je pripevnené hrozičko.

Roztriedenie lunicových náušnic podľa typov

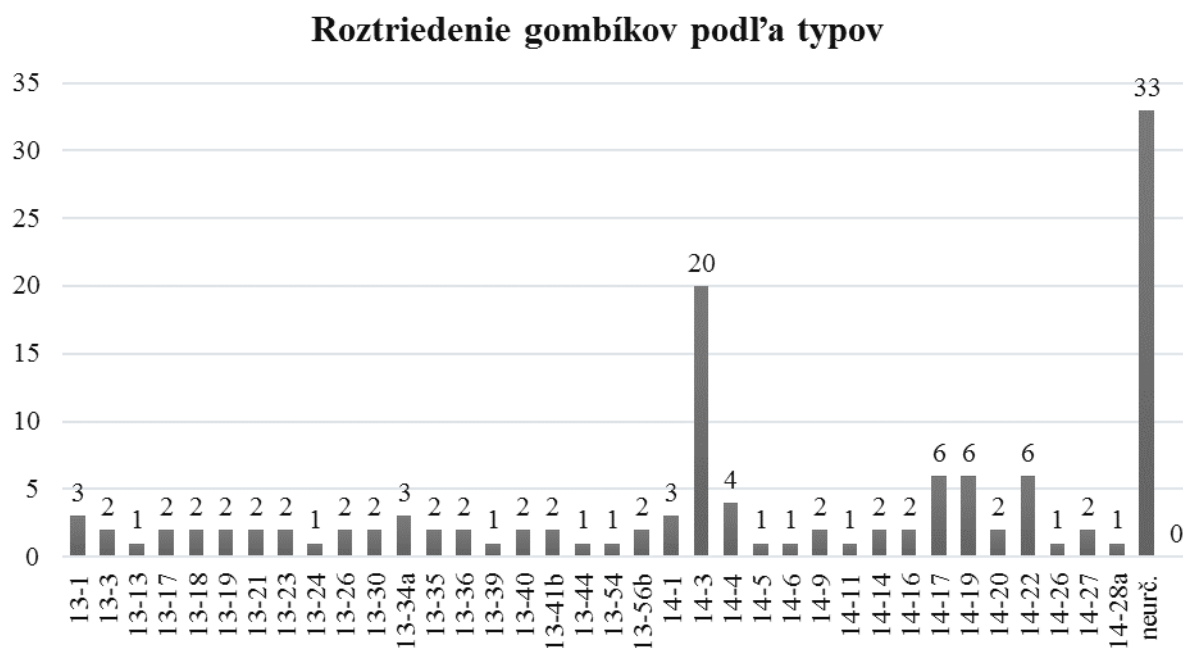

Graf 20: Roztriedenie lunicových náušnic podľa typov.

4.3.2 Gombíky

Z počtu 133 gombíkov som neurčila 32 kusov (*Graf 21*). Zvyšok som určila do typov podľa B. Dostála, až na tri kusy. Nový podtyp 13-41b je podobný s typom 13-41, len s drobnými zmenami. Ten istý podtyp sa nachádza aj v Mikulčiciach. Typ 13-54 je jeden zlatý gombík s palmetou na povrchu. Typ 13-44 je medený gombík zdobený palmetami v arkádovom orámovaní. Tretí nový typ je 13-56b (13-56a je z Mikulčíc), ktorého povrch gombíku je zdobený závitnicou a puncovaním.

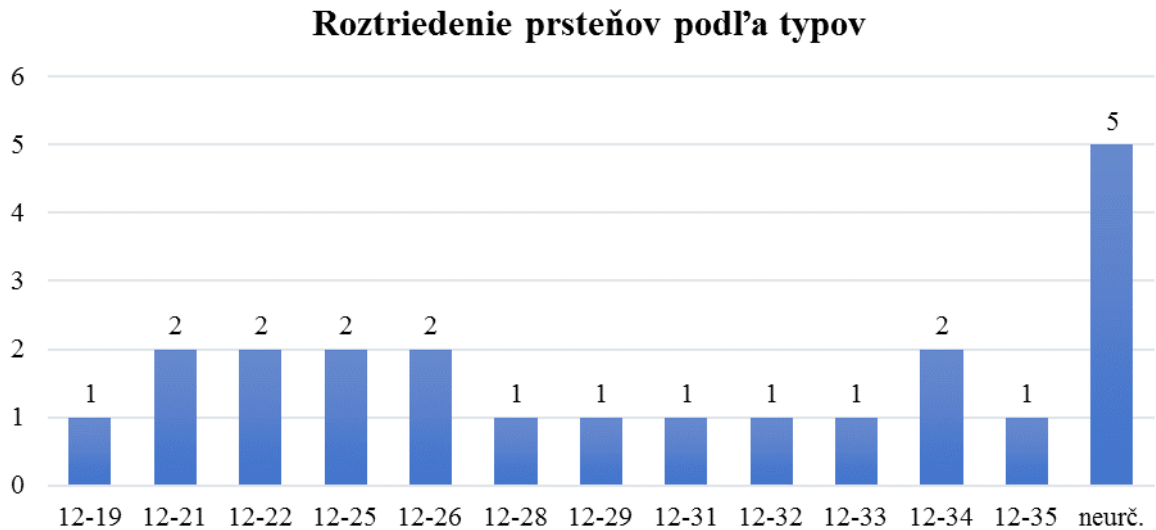
Typ 14-27 je strieborný párový gombík zdobený granuláciou, ktorá vytvára kosoštvorce, ktoré vytvárajú štvorlístok. Posledný typ 14-28a je jeden strieborný gombík ktorý je pokrytý granuláciou. Z vrchu gombíka nadol vedú štyri línie granuliiek, ktoré sú od zvyšku oddelené filigránovým drôtikom. Podobný typ sa nachádza aj v na pohrebisku z Mikulčíc.

Graf 21: Roztriedenie gombíkov podľa typov.

4.3.3 Prstene

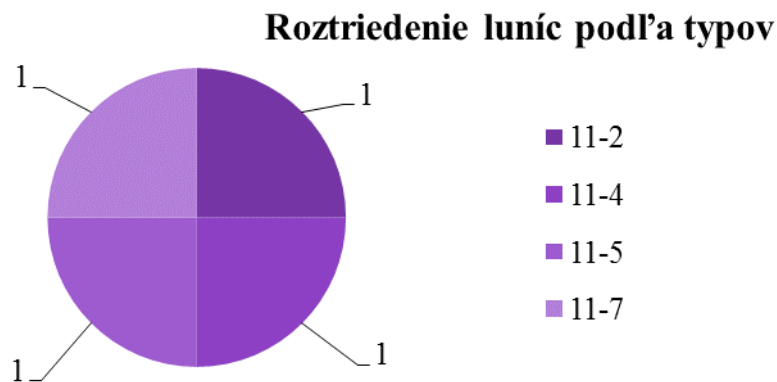
Zo všetkých šperkov bolo pohrebiskách Uherského Hradište 22 prsteňov (*Graf 22*). Určila som všetky až na päť. Nepotrebovala som vytvoriť nový typ.

Graf 22: Roztrieďenie prsteňov podľa typov.

4.3.4 Lunice

Z celého počtu šperkov, boli iba štyri lunice. Všetky nájdené lunice bolo možné priradiť k existujúcim typom (*Graf 23*).

Graf 23: Roztrieďenie luníc podľa typov.

4.4 Mikulčice

Tak ako pri Uherskom Hradišti, tak aj pri Mikulčiciach, som hroby vyberala z viacerých pohrebísk na lokalite. Konkrétne z piatich polôh a to Mikulčice-Kláštorská, Valy a pri III. (bazilika), VI. a XII. Kostole. Z tých polôh som spolu vybrala 77 hrobov, v ktorých bolo 677 predmetov v hrobovej výbave a z toho 220 šperkov (*Graf 24*). Najviac hrobov pochádza z pohrebiska Mikulčice-Valy (24 hrobov).

Graf 24: Počet šperkov z Mikulčíc.

4.4.1 Náušnice

Na pohrebiská boli zastúpené skoro všetky druhy náušníc, okrem lunicových a stĺpčekových. Ako to bolo na predchádzajúcich lokalitách, tak aj tu prevažujú hrozienkové náušnice, za nimi nasledujú košíčkové a bubienkové (Graf 25). Znova je najviac zastúpené striebro (100 kusov), bronz (64 kusov), zlato (35 kusov) a zvyšok je z medi (13 kusov).

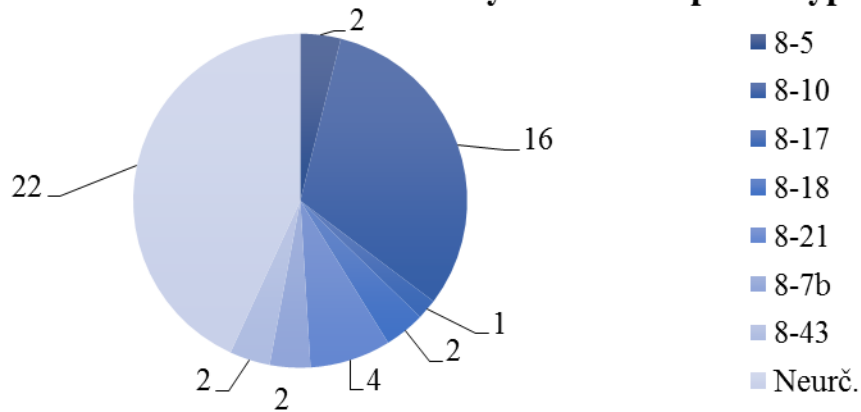

Graf 25: Počet zastúpených náušníc z Mikulčíc.

Z hrozienkových náušníc som neurčila 22 kusov. Zvyšné som určila všetky, až na jeden pár, pre ktorý som vyčlenila nový typ (Graf 26). Ide o typ 8-43 ide o pár zlatých náušníc, ktorý sa podobá vo výzdobe na typ 8-31 od B. Dostála. Rozdiel je však v tom, že typ 8-43 nemá zdobený aj horný oblúk a hrozienko má iný tvar.

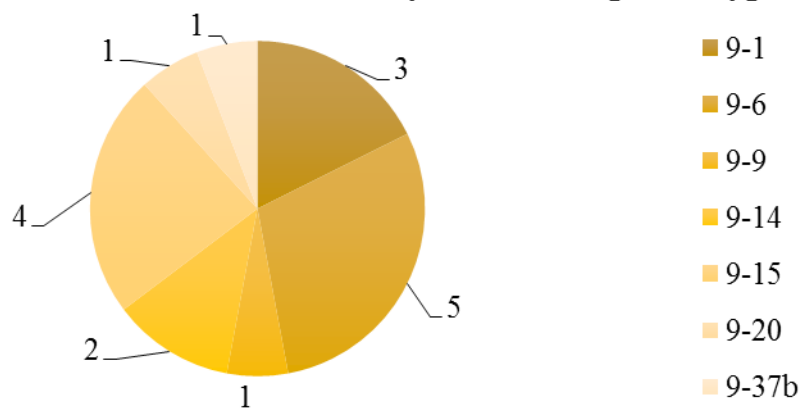
Roztriedenie hrozienukových náušnic podľa typov

Graf 26: Roztriedenie hrozienukových náušnic podľa typov.

Bubienkové náušnice som určila všetky. Znova väčšina sa zhodovala už s určenými typmi. Iba jednu striebornú náušnicu som zaradila do nového typu a to 9-37b (*Graf 27*). Typ 9-37a som identifikovala v Uherskom Hradišti. Oba tieto podtypy majú rovnaký počet bubienkov aj ich uloženie. Rozdiel je len vo výzdobe, pričom podtyp 9-37b má na bubienkoch granuláciu v kosoštvorcových tvaroch, podobne ako na type 9-15.

Roztriedenie bubienkových náušnic podľa typov

Graf 27: Roztriedenie bubienkových náušnic podľa typov.

Z celkového počtu košíčkových náušnic som neurčila len tri. V tomto prípade som rozdelila typ B. Dostala na štyri podtypy (*Graf 28*). Podtyp 9-27a sa zhoduje s typ B. Dostala. Avšak podtyp 9-27b sú košíčkové strieborné náušnice, ktoré sa od prvého podtypu odlišujú počtom košíčkov. Namiesto štyroch majú len dva košíčky a to z oboch strán dolného oblúku. Podtyp 9-27c sa odlišuje od 9-27a v tom, že medzi spodným a vrchným košíčkom na spodnom oblúku je krúžok s filigránom. Nový typ 9-27d je podobný 9-27c, ale navyše je granulácia

medzi filigránovými krúžkami. Ďalšia zmena je aj na hornom a dolnom košíčku, kde sú tri granulky a nie jedna ako na 9-27c.

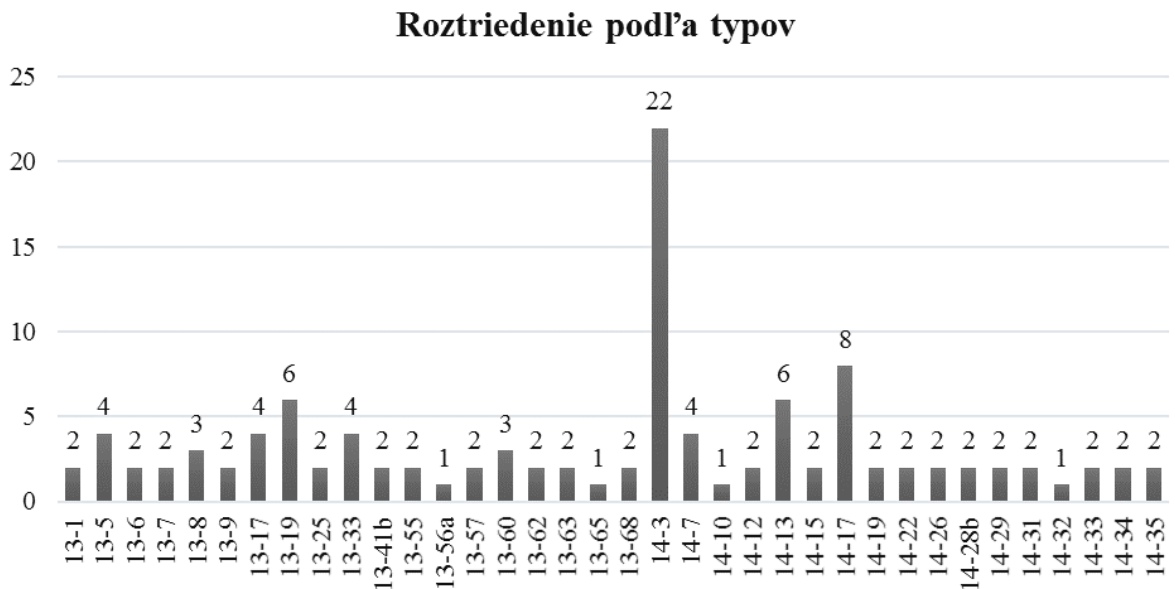
Graf 28: Roztriedenie košíčkových náušnic podľa typov.

4.4.2 Gombíky

Zo 125 gombíkov sa nedalo určiť trinásť (Graf 29). Celkovo som vytvorila šesťnásť nových typov. Typ 13-55 je strieborný pár gombíkov s tepaným motívom šesťlistových palmet v architektonickom orámovaní s puncovaním pozadím (Profantová-Kavanová 2003, 22). Jeden bronzový gombík typu 13-56a (13-56b pochádza z Uherského Hradiště). Rozdiel je že medzi závitmi sa nachádza krúžok. Bronzové gombíky 13-57 sú zdobené zoomorfnou výzdobou hadov, vtákov alebo rýb (Ungerma-Kavanová 2010, 82). Tri gombíky 13-60 sú bronzové a zlatené, ktoré pochádzajú z dvoch pohrebísk z Mikulčíc. Sú zdobené motívom vtáčika na puncovanom pozadí s architektonickými prvkami (trojuholníkmi) na hornej aj spodnej časti (Profantová-Kavanová 2003, 27). Dva strieborné gombíky 13-62 s vtáčikmi v poliach na puncovanom pozadí. Typ 13-63 sú dva bronzových zlatených gombíkov s rozetovým vzorom (Ungerma-Kavanová 2010, 82). Strieborný gombík 13-65 s vrytým rastlinným motívom bol spolu v hrobe so gombíkmi typu 13-68, ktorý bol viacvrstvomý.

Dva strieborné gombíky typu 14-28b sú podobné tým z Uherského Hradiště, až na to, že medzi filigránovými líniami nie sú granulky. Zlatené gombíky 14-29 sú zdobené vertikálnymi rebrami, ktoré sa zbiehajú k ušku a v ich stred sú granulované pukličky (tri na každom rebre). Je členený horizontálne stredovým rebrom, ktorý je ovinutý granuláciou (Profantová-Kavanová 2003, 30). Typ 14-31 je pár zlatých gombíkov, ktorých povrch je členený pásikmi s filigránu, ktoré vedú zhora nadol. Horizontálne gombík rozdeľujú filigránove krúžky. V každom poli sa nachádzajú tri spojené krúžky. Jeden strieborný gombík 14-32 je zdobený trojuholníkovými vtláčenými poľami. Strieborné gombíky 14-33 sú na povrchu zdobené dutými

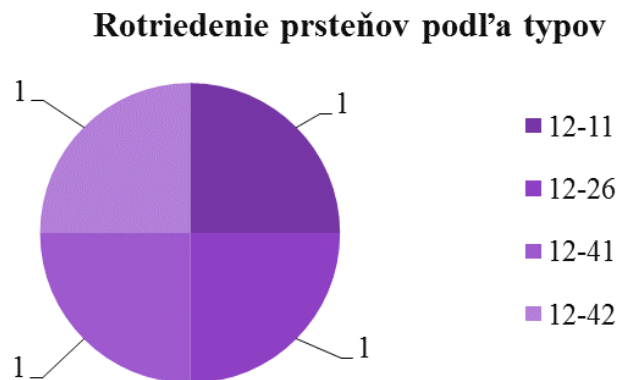
pukličkami, ktoré sú zdobené štyrmi trojuholníkmi z granulácie (*Poulik 1957, 371*). Typ 14-34 je veľmi bohato zdobený gombík granuláciou a filigránom. Na povrchu si aj plastické vystupujúce pásy. Gombíky 14-35 sú zdobené granuláciou v pásoch, ktorá vytvára cikcakový ornament.

Graf 29: Roztriedenie gombíkov podľa typov.

4.4.3 Prstene

Celkovo mám z lokality štyri prstene (*Graf 30*). Iba dva som zaradila do nového typu. Prvý je typ 12-41, ktorý je na butone zdobený drobnou granuláciou v tvare trojuholníčkov, ktoré smerujú do stredu. Typ 12-42 je gombík zdobený jemnou granuláciou, ktorá pripomína tvar kávového zrna.

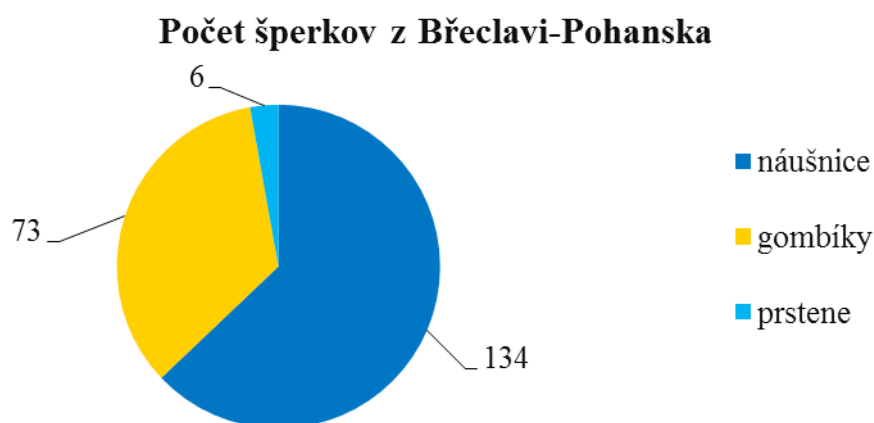
Graf 30: Roztriedenie prsteňov podľa typov.

4.4.4 Lunice

Z pohrebísk z Mikulčic mám len dve bronzové lunice typu 11-18 a 11-19.

4.5 Břeclav-Pohansko

Lokality Břeclav-Pohansko som vybrala hroby z troch pohrebísk a to Břeclav-Pohansko-pri veľmožskom dvorci, pohrebisko u kostela a pohrebisko u II. kostela. Z tejto lokality som vybrala 59 hrobov, z ktorých bolo celkovo 503 predmetov v hrovej lokalite, z toho 213 šperkov (*Graf 31*).

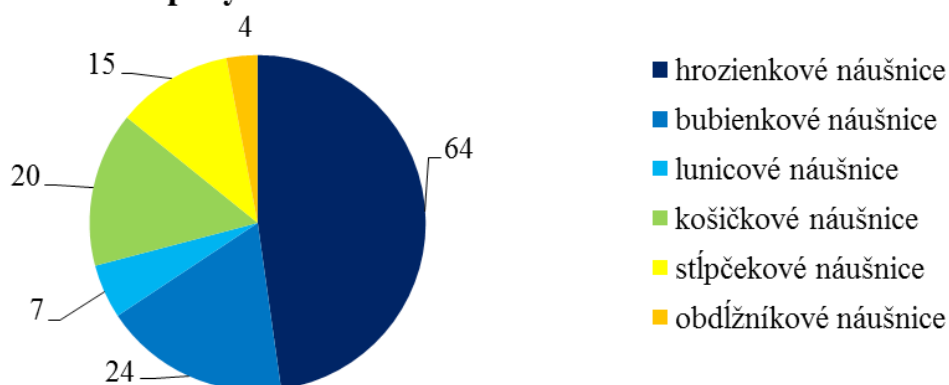

Graf 31: Počet šperkov z Břeclavi-Pohanska.

4.5.1 Náušnice

Opäť najviac je hrozienských náušníc (64 kusov), ďalej nasledujú bubienkové (24 kusov), košíčkové (20 kusov), lunicové (7 kusov) a obdĺžnikové (4). Rovnako bolo najviac strieborných náušníc (109 kusov), zlatých (21) a zvyšné boli zo zlateného bronzu (*Graf 32*).

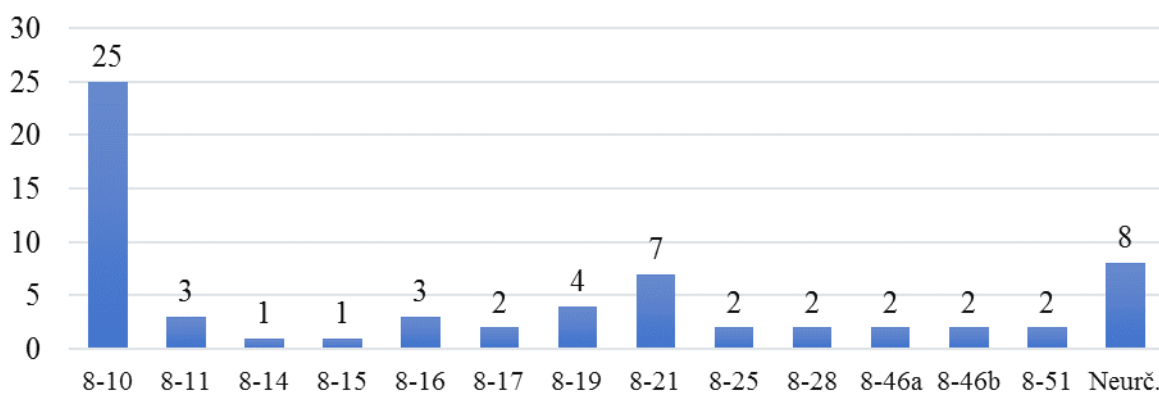
Počet zastúpených druhov náušnic v Břeclavi-Pohansku

Graf 32: Počet zastúpených druhov náušnic v Břeclavi-Pohansku.

Zo 64 hroziénkových náušnic som neurčila len šest'. Vyčlenila som len jeden nový typ a dva podtypy (Graf 33). Prvý typ 8-46a sa nachádza aj v Uherskom Hradišti. Od 8-46a som odlíšila 8-46b. Zmena je v tom, že podtyp 8-46b nie je zdobený na spodnom oblúku. Typ 8-51, ktorej spodný oblúk je zdobený granuláciou a na spodnom oblúku je pripevnené cez pútko hroziénko. Hroziénko sa skladá z menších a väčších granuliek.

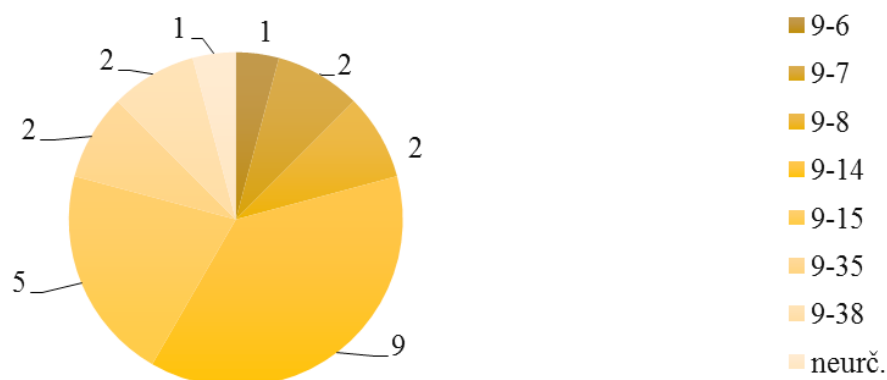
Roztriedenie hroziénkových náušnic podľa typov

Graf 33: Roztriedenie hroziénkových náušnic podľa typov.

Z bubienkových náušnic som neurčila len jednu, pretože z nej zostal len spodný zdobený oblúk. Ostatne som určila podľa existujúcich typov a vytvorila som len dva typy (Graf 34). Prvý je typ 9-35, ide o strieborná pár náušnic zo siedmymi bubienkami, ktoré sú zdobené skupinkami štyroch drobných granuliek. Na hornom a dolnom bubienku je pripevnená jedná väčšia granuľka. Druhý typ 9-38, znova ide o pár strieborných náušnic so štyrmi bubienkami. Bubienky sú zdobené granuláciou. Pásky granulácie rozdeľujú bubienok na štyri časti, v ktorých sa nachádzajú trojuholníky.

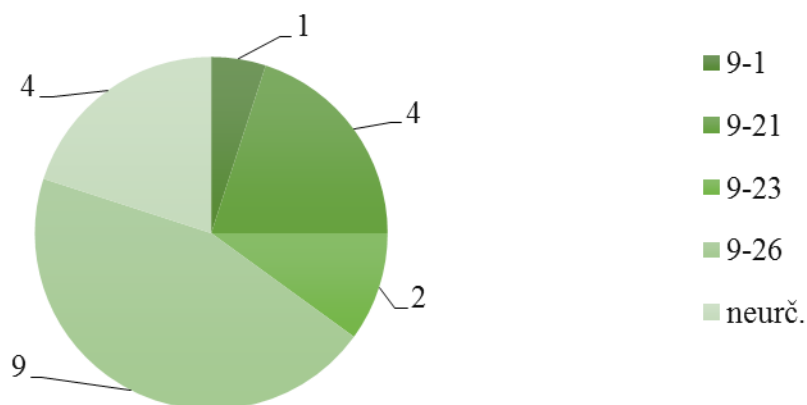
Roztriedenie bubienkových náušnic podľa typov

Graf 34: Roztriedenie bubienkových náušnic podľa typov.

Pri košíčkových náušniciach som nepotrebovala pridávať nové typy. Všetky náušnice bolo možné určiť, okrem štyroch (*Graf 35*).

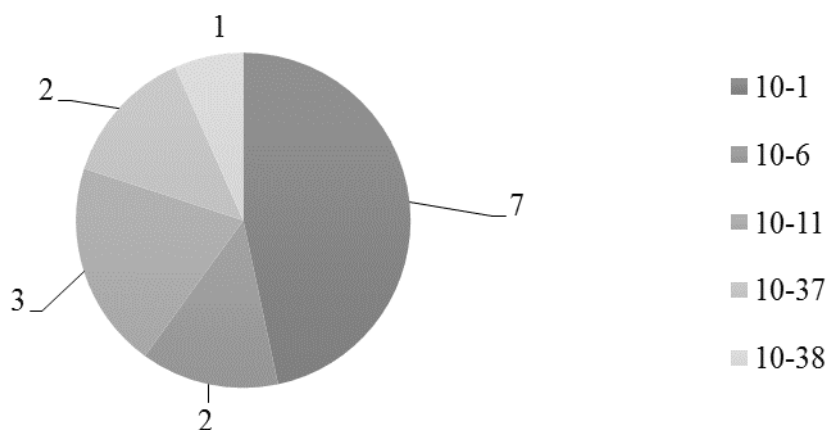
Roztriedenie košíčkových náušnic podľa typov

Graf 35: Roztriedenie košíčkových náušnic podľa typov.

Tak ako pri košíčkové, tak stĺpčekové určila všetky. V tomto prípade som už musela vytvoriť nové typy (*Graf 36*). Typ 10-37 je strieborný pár náušnic, ktorých spodný oblúk je ukončený záhybom. Vrchný a spodný bubienok stĺpika je zdobený granulovanými trojuholníkmi, ktoré sú striedavo na hornej a dolnej polovici bubienka. Bubienky spája krížový stĺpček, ktorý tvoria tri oblúky a na každom vrchole je pyramídka z troch zrníčok. Typ 10-38 je jedna strieborná náušnica, ktorej bubienky sú celé zdobené granuláciou a tak zdobený je aj samotný stĺpček.

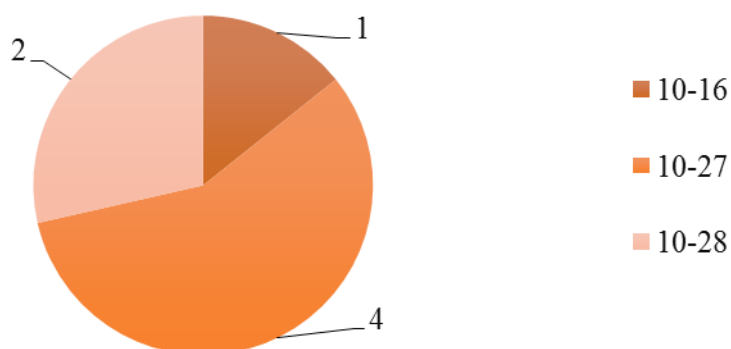
Roztrieďenie stĺpčekových náušnic podľa typov

Graf 36: Roztrieďenie stĺpčekových náušnic podľa typov.

Z celkového počtu lunicových náušnic, nebolo treba vytvárať nový typ (Graf 37).

Roztrieďenie lunicových náušnic podľa typov

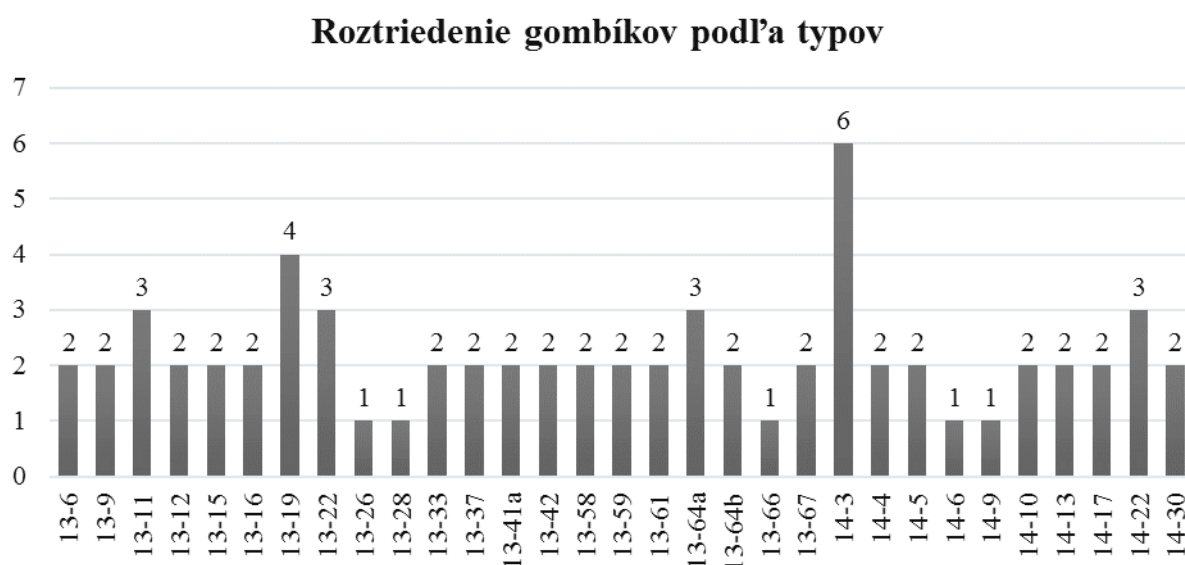
Graf 37: Roztrieďenie lunicových náušnic podľa typov.

Posledným druhom náušnic, ktorý je zastúpený na lokalite je druh, ktorý som pomenovala ako obdĺžnikové náušnice. Tento druh náušnic ma namiesto spodného oblúku obdĺžnik, ktorý je zdobený granuláciou. Na horných rohoch sa nachádzajú dva bubienky. Zdola je pripevnený retiazkový záves. V Břeclavi-Pohansku sa nachádzali dva strieborná páry. Vytvorila som pre nich typ 10-39.

4.5.2 Gombíky

Celkový počet gombíkov je 73 kusov, neurčených je šesť (*Graf 39*). Nových typov som vytvorila osem (*Graf 38*). Typ 13-58 sú medené zlatené gombíky, ktoré sú členené troma veľkými arkádami a na spodnej strane vytvárajú palmety. Hore a dole sú stĺpčky ukončené plastickými jazykovými útvarmi. Medzi veľkými stĺpčkami sa nachádzajú tri menšie a všetky sú zdobené a medzi nimi sa ešte nachádzajú palmety (*Kalousek 1971, 256*). Typ 13-59 je s motívom palmety v troch poliach na puncovanom pozadí (*Kalousek 1971, 137*). Gombíky 13-61 sú z geometrickou výzdobou, ktorá pozostáva s troch nepravidelných krížových útvarov a medzi nimi sú vystúple oválne plôšky (*Kalousek 1971, 94*). Tieto útvary sú orámované ryhovanými páskami. Typ 13-64a je zdobený rastlinným motívom v srdcovitom ornamente a na spodnej časti je šesťuholník vyplnený hviezdou (*Kalousek 1971, 30*). Typ 13-64b je tvorený jednoduchou palmetou v srdcovom ornamente na puncovanom pozadí. Na spodnej strane sa tiež nachádza šesťuholník s hviezdou (*Macháček 2016, 288*). Medzi týmito dvoma podtypmi je rozdiel v prevedení rastlinného ornamentu. Povrch gombíku typu 13-66 je rozdelený šiestimi arkádami a zdobený palmetami na hladkom pozadí (*Kalousek 1971, 196*). Gombíky typu 13-67, ktorých povrch je rozdelený na trojuholníkové polia dvojťou líniou. Na vrcholoch trojuholníkov sa nachádzajú očka (*Macháček 2016, 271*).

Posledný typ je 14-30, ktorý je zdobený väčšími granulami na podsadenom krúžku z granuliek (*Kalousek 1971, 211*).

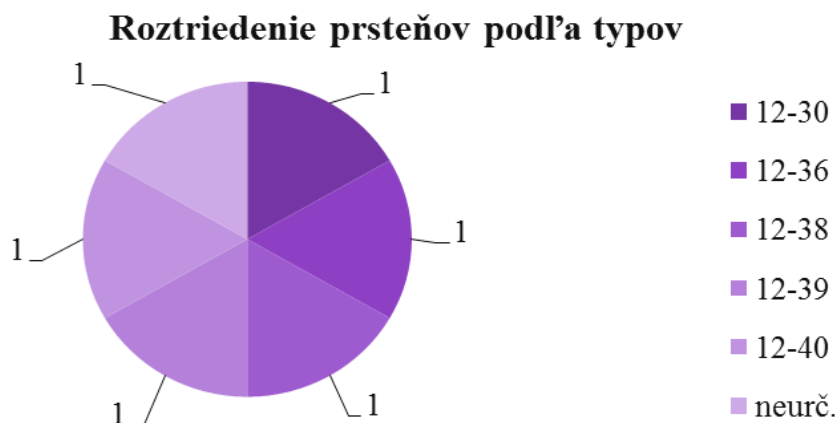

Graf 38: Roztriedenie gombíkov podľa typov.

4.5.3 Prstene

Zo šiestich prsteňov som vytvorila nový typ len pre dva (*Graf 39*). Typ 12-39 bronzový plieškový prsteň s elipsovým štítkom, na ktorom je geometrická výzdoba a v strede je vypuklina. Typ 12-40 je tvarom podobný predchádzajúcemu typu, ale má odlišnú výzdobu. Povrch štítku tvoria vypukliny, okolo ktorých je geometrický ornament.

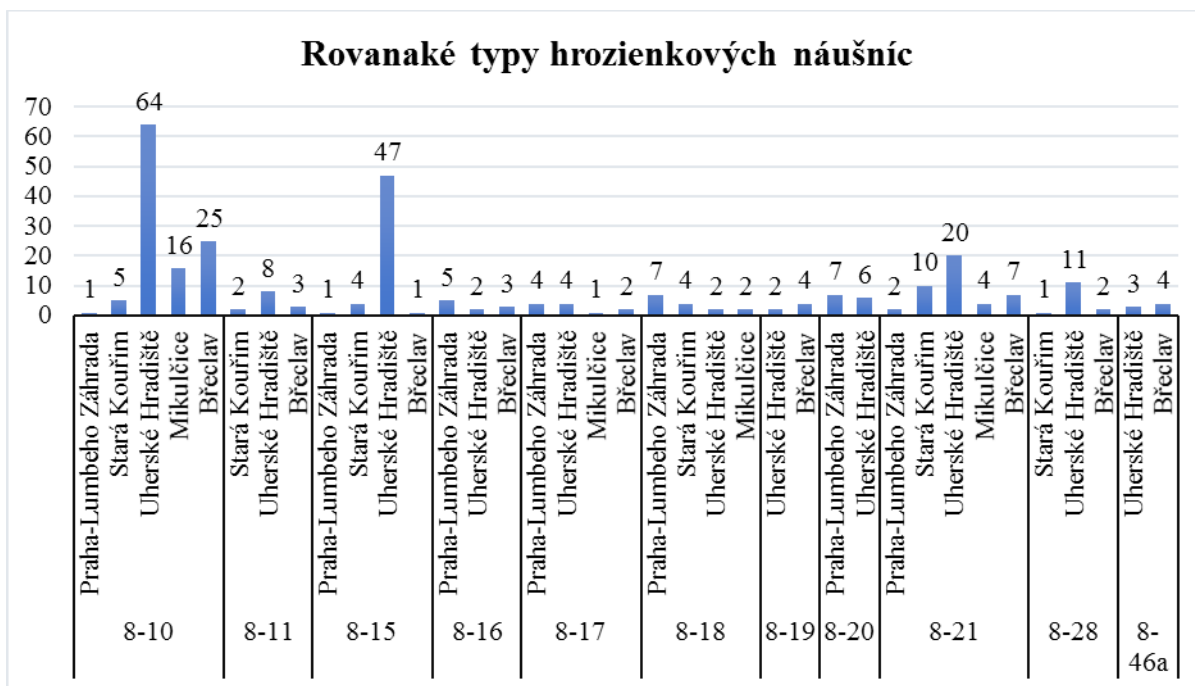

Graf 39: Roztriedenie prsteňov podľa typov.

4.6 Výskyt rovnakých šperkov na lokalitách

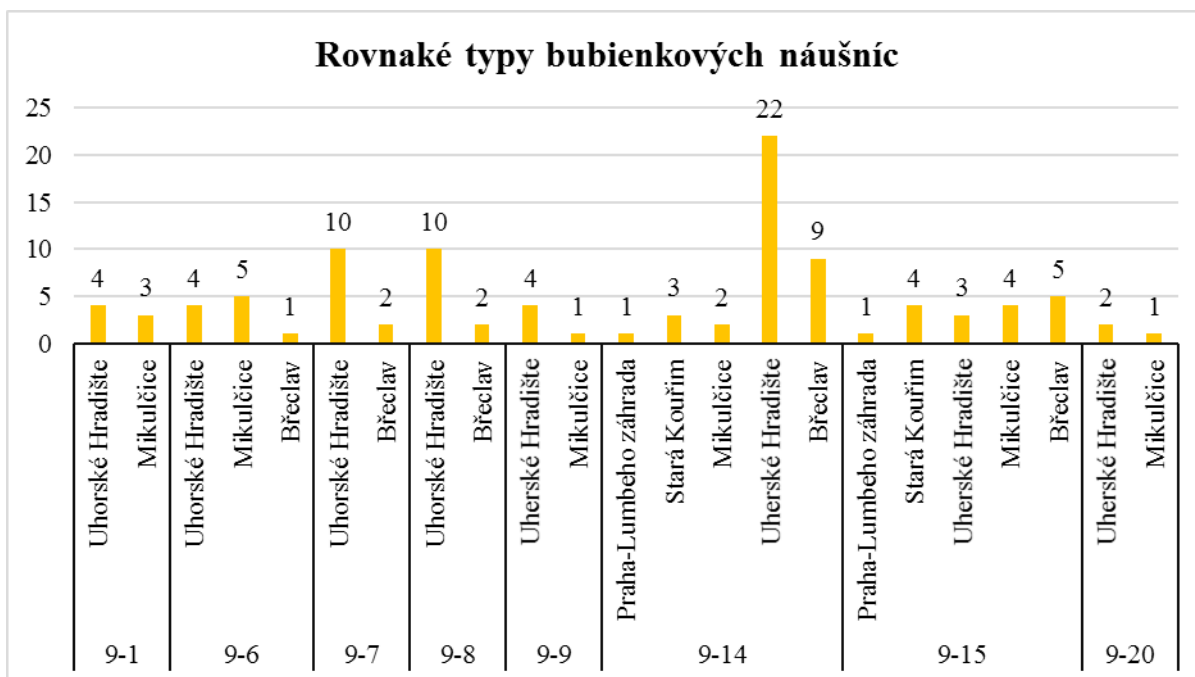
Po určení typov som vytvorila tabuľky pre jednotlivé druhy šperkov. Tabuľky obsahovali typ, lokalitu a počet šperkov z danej lokality. Z týchto tabuliek som následne vybrala typy, ktoré sa nachádzali na viacerých lokalitách. Celkovo som určila 228 typov, z ktorých sa 45 nachádzalo na rôznych lokalitách. Treba však povedať, že nemám zastúpené všetky typy, ktoré určil B. Dostál.

Z hrozienských náušnic sa jedenásť typov nachádzalo na viacerých lokalitách (*Graf 40*). Konkrétne ide o 296 náušnic z celkového počtu 536. Typy 8-10 a 8-21 sú zastúpené na všetkých vybraných lokalitách. Čo sa týka zvyšných typov, tak majú zástupcov v Čechách aj na Morave (okrem 8-46a).

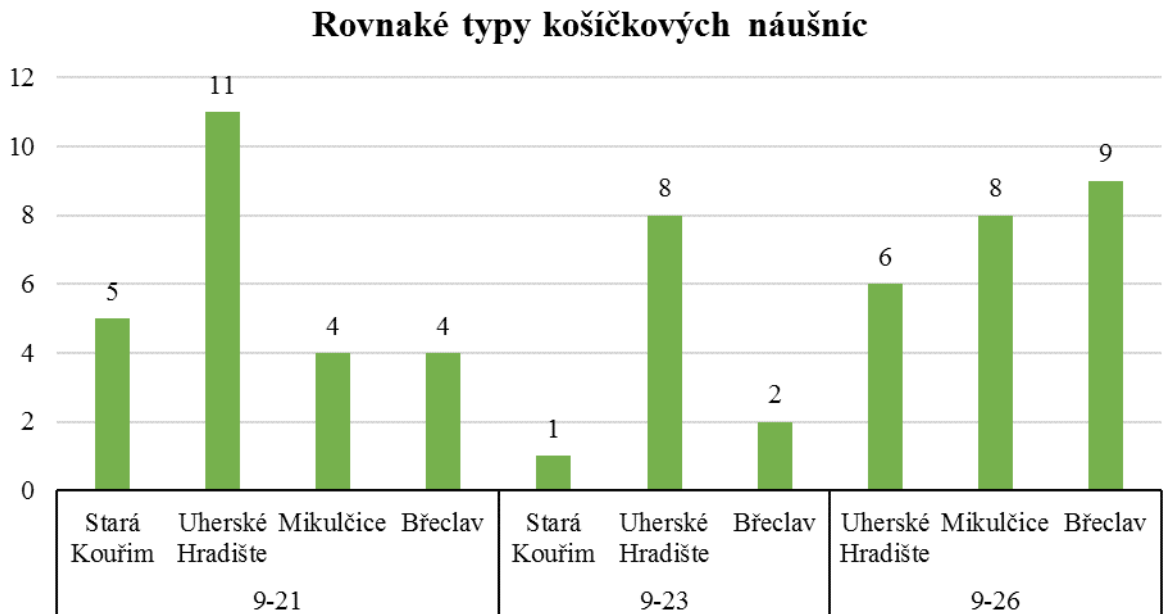
Graf 40: Rovnaké typy hrozienkových náušnic.

Z bubienkových náušnic sa deväť typov nachádzalo na viacerých lokalitách, čo predstavuje 103 náušnic zo 187 (Graf 41). Typy 9-15 a 9-14 je zastúpený na všetkých lokalitách a zvyšné sú iba na Morave.

Graf 41: Rovnaké typy bubienkových náušnic.

Zo 101 košíčkových náušnic je 58 zaradených v typoch, ktoré sa nachádzajú na viacerých lokalitách. Konkrétne ide o tri typy (*Graf 42*). Žiaden typ nie je zastúpený na všetkých piatich lokalitách.

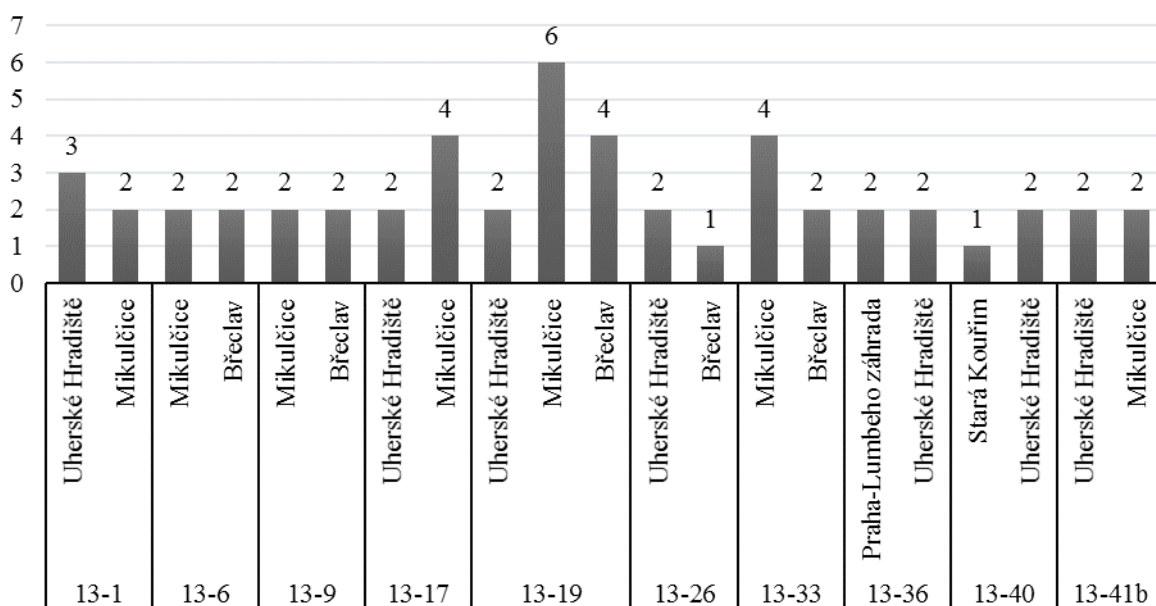

Graf 42: Rovnaké typy košíčkových náušnic.

Čo sa týka posledných dvoch druhov náušnic, lunicových a stĺpečkových, tak v ani jednom prípade nedošlo k tomu, že by sa objavili rovnaké typy na viacerých lokalitách. V tomto prípade sa mnou určené typy týchto druhov náušnic sa nachádzali len na jednej lokalite.

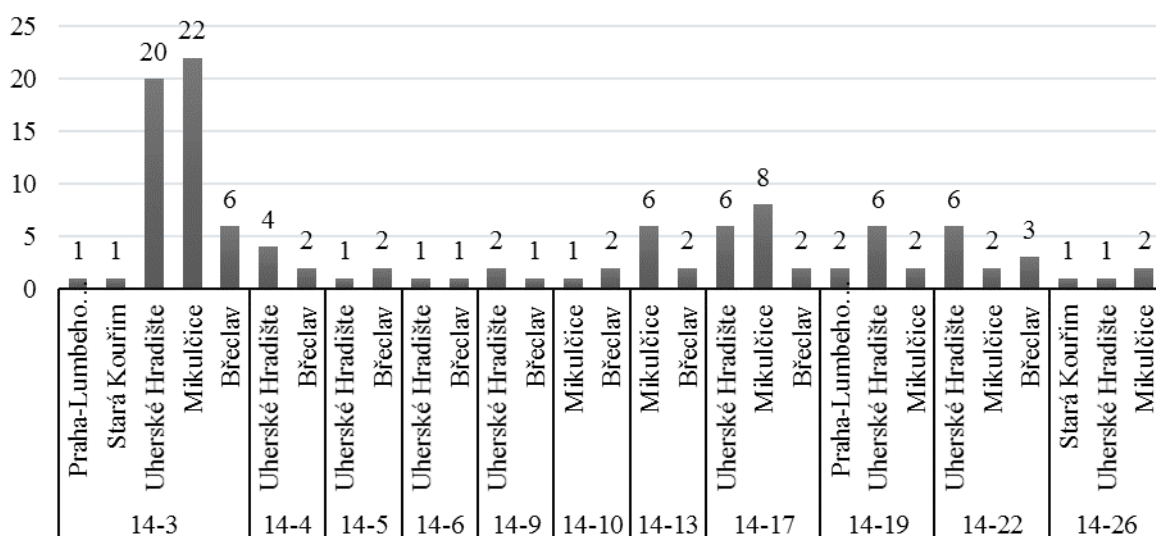
V prípade gombíkov ide až o 21 zhodných typov, čo predstavuje 167 kusov gombíkov z celkového počtu 370 (*Graf 43*). Zo všetkých zhodných typov, sa len typ 14-3 nachádza na všetkých piatich lokalitách. Väčšina typov sa nachádza na Morave (*Graf 44*).

Rovnaké typy gombíkov

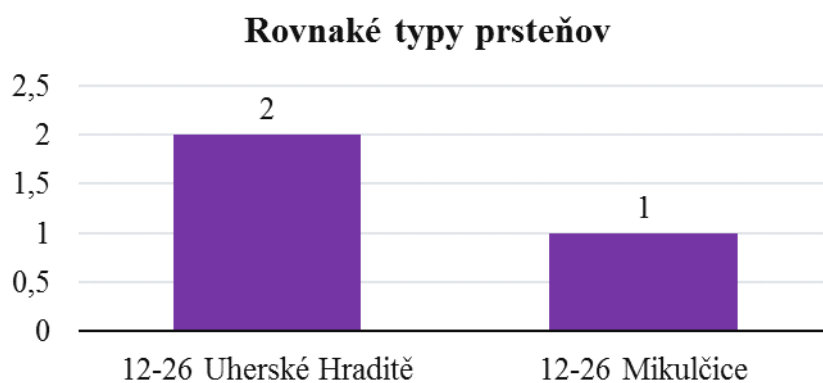
Graf 43: Rovnaké typy gombíkov.

Rovnaké typy gombíkov

Graf 44: Rovnaké typy gombíkov.

Z 30 prsteňov iba tri boli jedného typu. Reprezentanti typu 12-26 sa nachádzali na Moravských lokalitách (Graf 45).

Graf 45: Rovnaké typy prsteňov.

Tak ako to bolo v prípade stĺpčekových a lunicových náušnic, tak ani lunice jedného typu sa nenachádzali na viacerých lokalitách.

4.7 Zhrnutie

Z počtu 1338 šperkov z piatich lokalít sa mi podarilo celkom určiť 886 kusov do typov, ktoré vyčlenil B. Dostál. Do nových typov som zaradila 159 kusov šperkov a 293 kusov sa mi nepodarilo zaradiť do žiadneho typu, z rôznych dôvodov. Celkovo som určila 228 typov šperkov, z toho som ja vyčlenila 76 nových typov. Ako som už vyššie spomínala, šperky zo 45 typov sa nachádzali na viacerých lokalitách, čo predstavuje 556 kusov šperkov.

Dá sa predpokladať, že šperky, ktoré sa vyskytujú na oboch územia patria ku skupine obľúbených šperkov, preto sa vyskytujú na širšom území a sú vyrábané z rôznych materiálov.

Drobné odchýlky v rámci jedného typu, ktoré som vypožorovala, sú pravdepodobne spôsobené jedinečnosťou každého šperku. Každý kus bude iný, pretože predsa len ide o ručnú výrobu, tým pádom sa nedá očakávať, že všetky šperky budú vyzeráť rovnako. Ak však išlo o väčší rozdiel, pravdepodobne mohlo ísť o zámernú úpravu, napríklad podľa požiadaviek kupujúceho.

Čo sa týka úplne nových typov šperku, znova sa dá uvažovať o individuálnej požiadavke kupujúceho alebo mohlo ísť o upravovanie starých typov šperkov, či ich prispôbovanie novým požiadavkám alebo móde.

Je však zaujímavé sledovať, že hrozičkové a bubienkové náušnice sa nachádzajú v Čechách aj na Morave, ale také slpčekové a lunicové náušnice v Čechách nie sú. Čo sa týka košíčkových, tie sa nachádzajú z územia Čiech, len v Starej Kouřimi. Gombíky sa objavujú na oboch územia, čo len dokazuje ich popularitu.

Takže odpoveď na otázku, či sa výskyt šperkov luxusného „veľkomoravského“ štýlu viaže na jednotlivé lokality alebo sa celá škála vyskytuje všade, je veľmi komplikovaná.

Z môjho pozorovania som zistila, že určité typy sa vyskytujú ako na Morave tak aj v Čechách, avšak pri niektorých typoch sledujem výskyt len na jednej lokalite. To však nevylučuje to, že tieto šperky sa nemusia nachádzať aj v hroboch na iných lokalitách alebo na pohrebiskách, ktoré som nezaradila. Na presnejšie zodpovedanie tejto otázky by bolo vhodné zamerať sa na viac lokalít hlavne z územia Čiech, aby sa pokrylo širšie územie. Tiež by bolo zaujímavé sledovať aké typy šperkov sa nachádzajú na Slovensku.

5. Rozdiely medzi typovou škálou šperkov v Čechách a na Morave

V predchádzajúcej kapitole som sa venovala rozdeľovaniu šperkov do určitých typov. Vyšlo mi z toho, že len pár typov náušnic sa nachádza na oboch územiach. Čo sa týka náušnic tak stĺpčekové ani lunicové sa na území Čiech nenachádzajú. Iba hrozienkové, bubienkové a košíčkové (v Starej Kouřimi) sa nachádzajú na území Čiech. Čím to je spôsobené je ťažko povedať. Hlavná otázka tejto časti je, či sa na Morave vyskytla staršia škála šperkov, ktorá sa do Čiech nedostala.

V časti o relatívne-chronologických horizontoch „veľkomoravského“ šperku, som písala ako H. Chorvátová (2007) včlenila tri horizonty podľa šperkov uložených na pohrebisku v Starom Měste Uherského Hradiště. Starším veľkomoravským horizontom šperkov sa zaoberá aj Š. Ungerman (2005). Tieto práce sledujú vzájomné kombinácie šperkov a ich uloženie v hrobách, no ide iba o šperky z Moravy a nie Čiech.

Obe práce do staršieho horizontu veľkomoravských šperkov vyčlenili hrozienkové, stĺpčekové a lunicové náušnice, ktoré sa rôzne kombinujú s gombíkmi. Ide o gombíky s tepanou výzdobou vtáčika, palmy, s granuláciou po celom tele gombíka a aj gombíky tekvicového tvaru (Chorvátová 2007, 86-86). Avšak niektoré z týchto gombíkov sa nachádzajú aj v hrobách v Praha-Lumbeho záhrade a v Starej Kouřimi.

Konkrétne z gombíkov, ktoré sa nachádzajú v staršom horizonte som v Prahe-Lumbeho záhrade narazila na gombíky s tepanou výzdobou vtáčika, tekvicový gombík aj gombík pokrytý granuláciou. Pri hrobách s týmito gombíkmi som sa preto zamerala na druh náušnic, s ktorými sa nachádzajú tieto vo výbave. Tekvicový gombík sa v hrobe nachádza bez náušnic. Gombík s vtáčikom sa nachádza v hrobe s veľkým množstvom náušnic, prevažujú hrozienkové náušnice, ale v hrobe sa nachádzajú aj bubienkové náušnice, ktoré H. Chorvátová zaradila až do stredného horizontu. Gombík pokrytý granuláciou sa však nanešťastie nachádza v hrobe s náušnicou, ktorá bola zničená a nedala sa identifikovať.

V Starej Kouřimi sa dva gombíky s palmetou nachádzajú v hrobách s hrozienkovými náušnicami. Jeden gombík pokrytý granuláciou sa nachádzal v hrobe s kombináciou hrozienkových a bubienkových náušnic, čo nezapadá do staršieho horizontu, ktorý bol vyčlenený na Morave.

Otázkou je prečo sa v Čechách nachádzajú len niektoré druhy náušnic, aj keď sa tu nachádzajú gombíky, ktoré sa na Morave kombinovali s inými druhmi náušnic, konkrétne s lunicovými a stĺpčekovými. Je možné, že by gombíky mali širší dosah na územie Čiech ako náušnice spomínaných druhov? Viacerý autori spomínajú obľúbenosť gombíkov, takže vylúčiť sa

to nedá. Možno by sa dalo uvažovať aj o tom, či zosnulý nepochádzal z územia Moravy a tieto predmety si doniesol so sebou, ale na území Čiech sa nedostali do obľuby.

Hlavný problém na zodpovedanie tejto otázky je, že nemám dostatok hrobov so šperkami z Čiech. Najlepšie na objasnenie tejto otázky by bolo zozbierať viacej hrobových celkov z Čiech a možno pribrať aj iné lokality. Tiež by pripadalo do úvahy nepracovať len s publikovanými šperkami, ale zo všetkými, ktoré budú prístupné. Dôležité je pokryť čo najväčšie územie Čiech a mať približne rovnaký počet hrobov na porovnanie Čiech a Moravy, aby sme docielili lepšie výsledky.

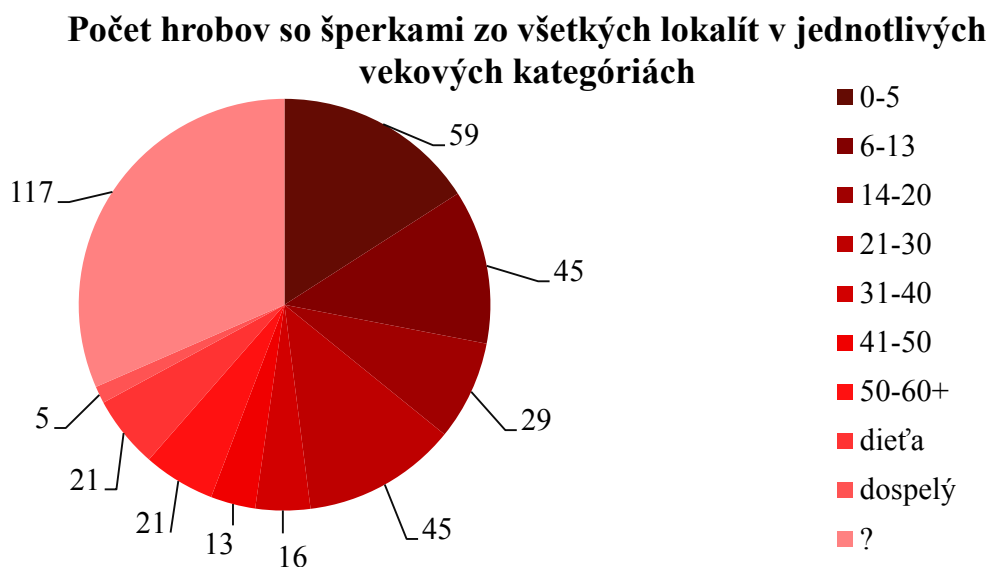

6. Vek a množstvo šperkov v hrobovej výbave

Tretia otázka, ktorou sa budem zaoberať v tejto práci je, či počet šperkov v hrobovej výbave súvisí s vekom zosnulých. Na objasnenie tejto otázky som si hroby rozdelila do kategórii podľa veku. Celkovo mi tak vzniklo deväť kategórii, z čoho sedem je vo vekových intervaloch. Vzhľadom na to, že z pohrebiska zo Starej Kouřimi nie je určený približný vek zosnulého, mám ďalšie dve kategórie a to dospelí a deti (*Graf 46*).

Pri tejto otázke som postupovala tak, že som si najprv určila jednotlivé vekové kategórie, podľa ktorých budem sledovať počet šperkov. Sledovala som celkový počet šperkov v rámci jednej kategórie, ale tiež som sa zamerala aj na jednotlivé lokality, či medzi nimi dochádza k nejakým odchýlkam. Popri týchto veciach som tiež sledovala aj aký výrobný materiál šperkov dominuje celkovo, aj na jednotlivých lokalitách. Okrem toho som sa tiež pozrela na to, koľko hrobov z celkového počtu, obsahuje viac ako dva páry náušnic.

Zo všetkých 371 hrobov som pracovala len z 264. U zvyšných 117 hrobov nebol určený vek. Treba však povedať, že aj medzi týmito neurčenými hrobmi sa objavili také, ktoré obsahovali veľkú koncentráciu šperkov.

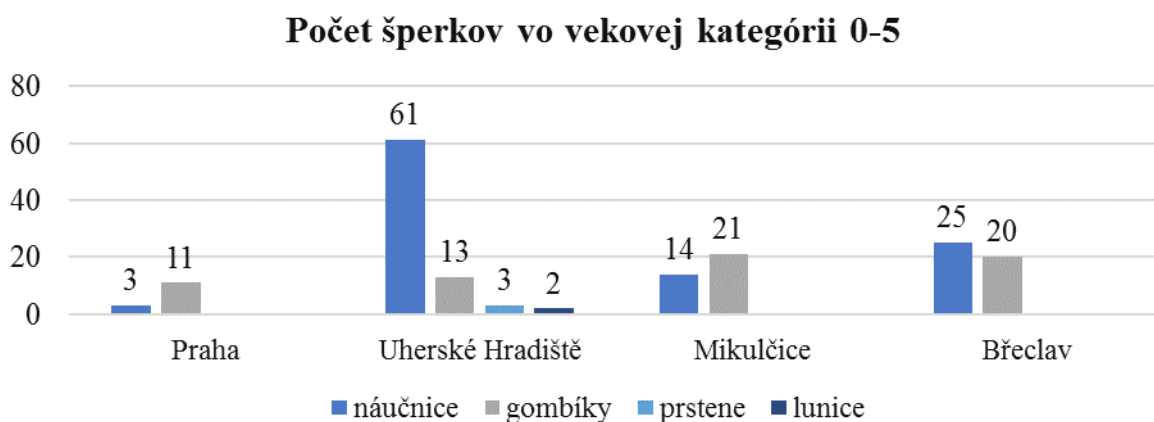

Graf 46: Počet hrobov so šperkami zo všetkých lokalít v jednotlivých vekových kategóriách.

6.1 Vek 0-5

Prvá veková kategória patrí k tým najpočetnejším. Konkrétne je zastúpená 59 hrobmi a s celkovým počtom 170 šperkov (*Graf 47*). Najviac hroby obsahovali strieborné šperky (96

kusov) za ktorými nasledujú bronzové (28 kusov) a medené (27 kusov) a najmenej bolo zlatých šperkov (18 kusov).

Graf 47: Počet šperkov vo vekovej kategórii 0-5.

Najmenší počet hrobov pochádza z Prahy (4 hroby) a teda aj najmenej materiálu (14 kusov). Väčšina šperkov z lokality je z medi, na ktorej sa našli stopy zlatenia. Zo štyroch hrobov až dva obsahujú väčšie množstvo šperkov.

Z Uherského Hradiště pochádza 28 hrobov so 76 šperkami. Najviac šperkov bolo zo striebra (57 kusov). V tomto prípade sa tu už nachádzajú aj zlaté šperky (10 kusov). Väčšina hrobov z tejto lokality obsahuje viac ako jeden pár nejakého druhu šperkov. Tri hroby obsahujú dva páry hlavne strieborných náušnic. Dva hroby obsahujú až tri páry náušnic v hrobovej výbave. Tri hroby obsahujú viac párov náušnic spolu s gombíkmi alebo prsteňmi.

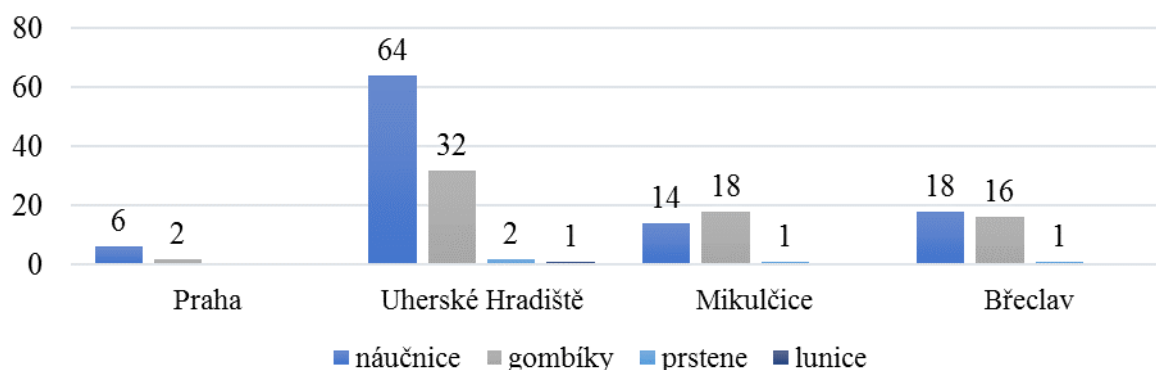
Aj v hroboch z Mikulčíc (12 hrobov) sa našli také, čo mali väčšie množstvo šperkov (35 kusov) a aj zlaté. V tomto prípade dominovali hroby s gombíkmi. Iba v dvoch prípadoch som našla hroby s dvoma párami náušnic.

Z Břeclavi pochádza trinásť hrobov so šperkami (45 kusov). Znova bolo viac strieborných, ale našli sa aj zlaté. Aj tu som objavila len dva hroby s dvoma párami náušnic. Inak tiež prevažujú gombíky v kombinácii s náušnicami.

6.2 Vek 6-13

Vekovú kategóriu zastupuje 45 hrobov zo štyroch lokalít. Spolu sa v hroboch tejto vekovej kategórie našlo 175 šperkov (Graf 48). Ako v predchádzajúcej kategórii aj tu sa nachádza viacej strieborných šperkov (129 kusov), ale sú aj zlaté (14 kusov).

Počet šperkov vo vekovej kategórii 6-13

Graf 48: Počet šperkov vo vekovej kategórii 6-13.

Z Prahy pochádza len jeden hrob v tejto vekovej kategórii. Ten obsahuje šesť strieborných náušnic a jeden medený pár gombíkov.

V jednom prípade z Uherského Hradiště, z 23 hrobov (98 kusov šperkov) sa nachádza v hrobe až štyri páry strieborných náušnic a dva páry strieborných gombíkov. V iných hroboch sa nachádzalo viacej gombíkov alebo bol pomer gombíkov a náušnic rovnaký (v dvoch prípadoch).

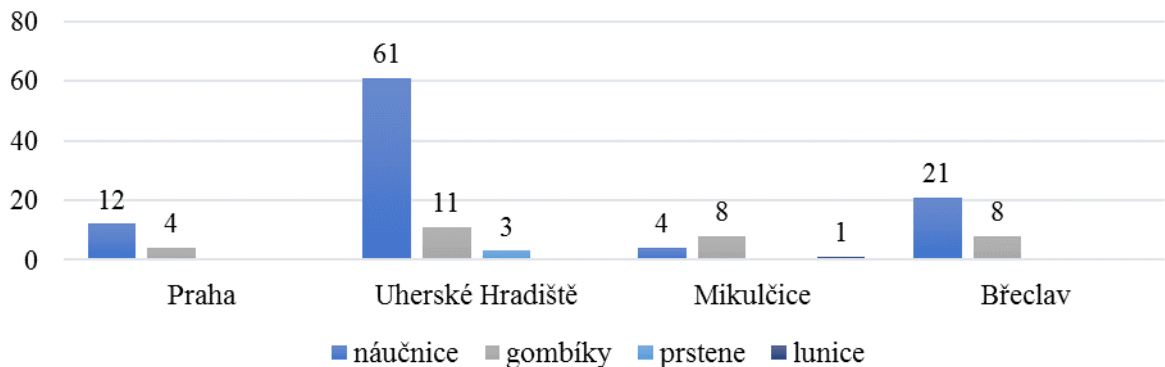
Aj v tejto vekovej kategórii v Mikulčiciach prevažujú gombíky nad náušnicami. Z desiatich hrobov (34 kusov šperkov) sa kombinácia náušnic a gombíkov vyskytla v dvoch hroboch.

Z jedenástich hrobov (35 kusov šperkov) najväčší súbor obsahuje v Břeclavi len jeden hrob, v ktorom sa nachádza šesť strieborných náušnic, jeden gombík a prsteň. Druhý viac vybavený hrob obsahuje dva páry strieborných náušnic a tri gombíky.

6.3 Vek 14-20

Tretiu vekovú kategóriu, ktorú som vyčlenila, obsahuje 29 hrobov a 133 šperkov (Graf 49). Tak ako v predchádzajúcich kategóriách, tak aj tu sa vyskytujú strieborné šperky (99 kusov) a zlaté (14 kusov).

Počet šperkov vo vekovej kategórii 14-20

Graf 49: Počet šperkov vo vekovej kategórii 14-20.

Aj v tejto kategórii z Prahy pochádza len jeden hrob. Ide o pravdepodobne najbohatší hrob, ktorý obsahuje dvanásť strieborných náušnic a dva páry strieborných gombíkov.

Najbohatší hrob z Uherského Hradiště obsahuje jedenásť náušnic, zlatých aj strieborných, dva páry gombíkov a jeden prsteň. Väčšina zvyšných hrobov (15 hrobov) z lokality mala kombináciu dvoch párov náušnic.

Najviac vybavený hrob z piatich hrobov z Mikulčíc (13 kusov šperkov), obsahuje dva páry náušnic, jeden pár gombíkov a jednu lunicu.

V Břeclavi sú z tejto vekovej kategórie najviac vybavené hroby, ktoré obsahujú tri páry náušnic a po jednom páre gombíkov. V tomto prípade sa na lokalite nachádza viac náušnic ako gombíkov.

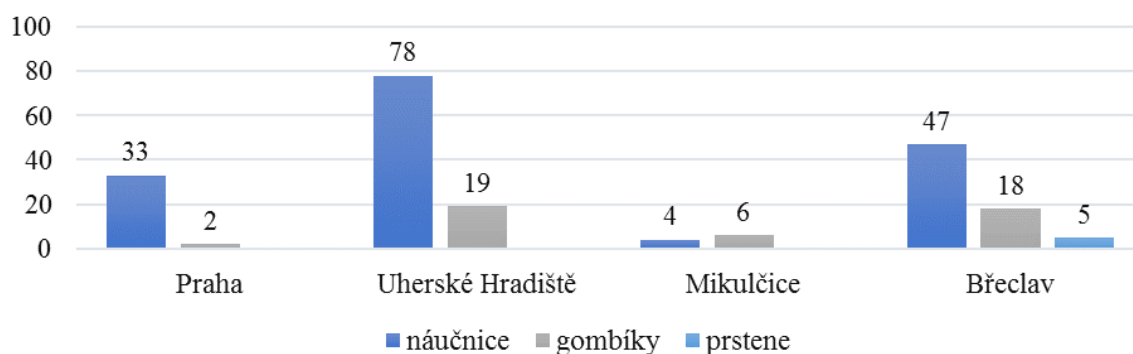
6.4 Vek 21-30

V tejto vekovej kategórii sa nachádza 45 hrobov a až 212 šperkov (*Graf 50*). Ide o najväčší počet šperkov zo všetkých kategórií. Z hroboch pochádza 145 strieborných šperkov a 46 zlatých zvyšné sú z bronzu a medi, tak ako v iných kategóriách.

V Prahe sa v hroboch tohto rozmedzia nachádzajú len náušnice a z toho pätnásť je zlatých, zvyšné sú strieborné. V jednom hrobe sa nachádza trinásť zlatých náušnic s jedným párom zlatých gombíkov. Druhý hrob obsahuje štyri páry strieborných náušnic. A posledný z tejto kategórie obsahuje dva strieborné páry náušnic.

Z Uherského Hradiště pochádza 24 hrobov a 97 šperkov. Jeden z najviac vybavených hrobov obsahuje sedem párov náušnic (dva páry strieborné a päť zlatých) a tri páry gombíkov (strieborný, zlatý a medený).

Počet šperkov vo vekovej kategórii 21-30

Graf 50: Počet šperkov vo vekovej kategórii.

Najviac vybavený hrob z Mikulčíc obsahuje štyri náušnice, z toho dve zlaté, a jeden strieborný gombík. Inak z Mikulčíc v tejto vekovej kategórii mám len tri hroby.

Z Břeclavi je pätnásť hrobov, z ktorých pochádza 70 kusov šperkov. Tri hroby sú viac vybavené ako ostatné. Prvú obsahuje päť náušnic, jeden pár gombíkov a dva prstene. V druhom hrobu sú štyri páry náušnic, dva páry gombíkov a jeden prsteň. Tretí hrob obsahuje desať náušnic a jeden pár gombíkov. Okrem iných sa tu nachádza aj hrob s dvoma párami zlatých náušnic.

6.5 Vek 31-40

Z tejto kategórie je zastúpených šestnásť hrobov zo 46 šperkami (*Graf 51*). Znova väčšina je zo striebra (31 kusov) a tiež sa tu nachádzajú aj šperky zo zlata (10 kusov).

Z Prahy pochádza len jeden hrob s dvoma párami strieborných náušnic.

Z Uherského Hradiště najviac vybavený hrob obsahuje šesť strieborných náušnic a jednu zlatú a jeden pár tiež strieborných gombíkov.

V Mikulčiciach je najviac vybavený hrob z celkového počtu troch, ten ktorý obsahuje tri zlaté náušnice a druhý, ktorý obsahuje dve zlaté náušnice.

Břeclav reprezentujú iba dva hroby z tejto vekovej kategórie. V oboch sa nachádzajú náušnice. V jednom je jeden zlatý pár.

Graf 51: Počet šperkov vo vekovej kategórii 31-40.

6.6 Vek 41-50

Najmenej hrobov pochádza z tejto kategórie (13 hrobov). Celkovo sa tu nachádza 50 šperkov (Graf 52). Znova je najviac strieborných (34 kusov), zlatých (7 kusov).

Graf 52: Počet šperkov vo vekovej kategórii 41-50.

Jeden hrob z Prahy obsahuje osom náušnic a jeden pár strieborných gombíkov. Polovica z náušnic je zo zliatiny zlata a striebra.

Z Uherského Hradiště je osem hrobov a 25 šperkov. V najviac vybavenom hrobe sa nachádzajú dva páry strieborných náušnic, jeden pár gombíkov, tiež strieborných a jeden strieborný prsteň.

Mikulčice reprezentuje len jeden hrob s jedným zlatým párom náušnic.

Břeclav je v tejto kategórii druhý najpočetnejší (3 hroby). Ten najviac vybavený hrob má jeden zlatý pár náušnic a päť párov strieborných náušnic.

6.7 Vek 51-60

Posledná kategória s vekovým rozpätím má 21 hrobov a 84 šperkov (*Graf 53*). Z toho 55 je strieborných a 27 zlatých.

Graf 53: Počet šperkov vo vekovej kategórii 51-60.

Z Prahy je jeden hrob s dvoma striebornými náušnicami.

Najviac vybavený hrob z Uherského Hradiště obsahuje štyri zlaté náušnice a štyri strieborné. V tejto vekovej kategórii na tejto lokalite dominujú náušnice.

Z Mikulčíc sú len dva hroby. Najviac vybavený je hrob s jedným strieborným párom náušnic a jedným strieborným gombíkom.

Tri hroby z Břeclavi obsahujú jedenásť predmetov. Jeden hrob prevyšuje výbavou ostatné. Nachádzajú sa v ňom tri páry strieborných náušnic a jeden pár strieborných gombíkov.

6.8 Deti

Označených hrob ako detský je 21. Väčšina pochádza z Mikulčíc. V týchto hroboch je spolu 66 predmetov (*Graf 54*), z toho 45 je strieborných a zvyšné sú bronzové.

Najviac vybavený hrob zo Starej Kouřimi má šesť strieborných náušnic a štyri gombíky, dva strieborné a dva medené.

Z Mikulčíc v tejto vekovej kategórii je približne rovnako veľa zastúpených náušnic a gombíkov. To sa ukazuje aj v najviac vybavených hroboch, kde je jeden pár náušnic, a dva páry gombíkov. V druhom hrobe je dva páry strieborných náušnic.

Hrob z Břeclavi obsahuje päť gombíkov. Ide o jediný hrob z tejto kategórie a lokality.

Graf 54: Počet šperkov vo vekovej kategórii detí.

6.9 Dospelý

V poslednej kategórii sa nachádza iba päť hrobov s 22 šperkami (Graf 55). Tiež je táto skupina bez zlatých šperkov.

Graf 55: Počet šperkov vo vekovej kategórii dospelí.

Najviac zastúpená je Stará Kouřim a to štyrmi hrobmi, z toho dva vynikajú výbavou. V jednom hrobe je päť strieborných náušnic a v druhom sú tri páry tiež strieborných náušnic v kombinácii s dvoma gombíkmi.

Posledný hrob z tejto vekovej kategórie je z Mikulčíc, v ktorom je jedna strieborná náušnica a jeden pár medených gombíkov.

6.10 Hroby s väčším počtom náušníc

Pri skúmaných hrovej výbavy jednotlivých hrobov, som sa pozerala aj na tie ktoré obsahovali väčší počet náušníc. V tomto prípade som sa sústredila na všetky hroby, aj tie ktoré nemajú určený vek. Z 371 hrobov 52 obsahuje viac ako dva páry náušníc.

V Prahe je spolu päť hrobov. Najviac ich patrí do vekovej kategórie 21-30, kde sú 2 hroby a po jednom hrobe sa nachádza v kategórii 6-13, 14-20 a 41-50.

Šesť hrobov pochádza zo Starej Kouřim. Po dva hroby vo vekovej kategórii deti a dospelí a dva sú neurčené.

Z Uherského Hradiště pochádza 26 hrobov. Po štyri hroby sú v kategórii 6-13, 14-20 a 51-60. Dva hroby sú v 0-5 a 21-30. Jeden je z kategórie 31-40 a pri zvyšných nie je určený vek.

V Mikulčiciach je rovnako ako v Prahe päť hrobov. Dva nemajú identifikovaný vek a jedným v hrobe je v kategórii 6-13, 21-30 a detský.

Z Břeclavi pochádza desať hrobov. Najviac je v 21-30 (5 hrobov), potom nasleduje 0-5 (2 hroby) a po jednom je v kategórii 6-13, 14-20, 41-50.

Ak sa pozrieme na materiál objavuje sa kombinácia zlata a striebra, ale aj čisto strieborné náušnice. Je dôležité zdôrazniť že v týchto hroboch sa nachádza len minimálne množstvo bronzových a medených šperkov a sú to prevažne gombíky, prstene.

6.11 Zhrnutie

Cieľom bolo zistiť či počet šperkov súvisí s vekom zosnulého. Z pohľadu množstva určite dominujú detské hroby, hlavne vo vekovej kategórii 0-5. V rámci všetkých skúmaných lokalít ide o najpočetnejšiu skupinu. Počet detských hrob nie je prekvapivý, vzhľadom na to, že obdobie do piateho roku je najkritickejšie (*Drozdová 2005, 49*). To preukázal aj výskum z pohrebiska okolo kostola v Břeclavi-Pohansku, kde sa nachádzalo 14,4 % hrobov detí vo veku medzi šiestym mesiacom až šiestim rokom, u deti do štvrtého roka to bolo 15,6%. Celkovo na pohrebisku bolo 41% hrobov, ktoré patrili deťom do 14. roku života (*Drozdová 2005, 48*). Najmenej hrobov na všetkých lokalitách je vo vekovej kategórii 41-50.

Hroby deti do päť rokov predstavujú najpočetnejšiu kategóriu, nenachádza sa v nich najviac šperkov, aj keď z celkovým počtom 170 kusov šperkov zo všetkých lokalít, patria k tým početnejším. Najviac šperkov v hrovej výbave sa však nachádza vo vekovej kategórii 21-30, kde sa dokopy nachádza 212 kusov šperkov.

Za „najchudobnejšiu“ kategóriu možno považovať hroby so zosnulými medzi 31-40 rokom, kde bolo spolu len 46 šperkov. Aj najmenej zastúpená veková kategória 41-50 má viac šperkov v hrobovej výbave (50 kusov).

Z celkové hľadiska môžeme tvrdiť, že mladý dospelý v rozmedzí 21-30 sú najbohatšie vybavený (212 kusov). Za nimi nasledujú staršie deti medzi 6-13 rokov života (175 kusov) a deti do päť rokov. Ďalej pokračujú vekové kategórie 14-20 (133 kusov), 51-60 (84 kusov), 41-50 (50 kusov) a posledná je 31-40 rokov (46 kusov). Ak by sme zráтали všetky šperky z hrobov nedospelých dievčat, dospeli by sme k tomu, že obsahujú najviac šperkov.

Čo sa týka materiálu, z ktorého boli vyrobené šperky, tak celkovo prevláda striebro. Zlato sa nachádza len v hrobovej výbave zosnulých, ktorým bol identifikovaný približný vek, takže v kategóriách deti a dospelý sú len šperky zo striebra, bronzu a medi. Ak sa však pozrieme na konkrétne lokality a konkrétne vekové kategórie, tak nie všade prevláda striebro. V Prahe vo vekovej kategórii 0-5 je viac medených šperkov ako strieborných. V Mikulčiciach v kategórii 21-30 a dospelí prevláda bronz. V Břeclavi v kategórii deti prevláda meď. Iba na dvoch lokalitách je viac zlatých šperkov ako strieborných a to v Mikulčiciach a v Břeclavi v kategórii 31-40 rokov. Takže z 254 hrobov, ktorým bol identifikovaný vek zosnulého, pochádza 651 kusov strieborných šperkov, 136 zlatých šperkov, 86 medených a 77 bronzových.

Na lokalitách, so zlatými a striebornými šperkami sa nachádza málo hrobov s čisto zlatou výbavou. Väčšinou sú zlaté šperky kombinované so striebrom. Keď je v jednom hrobe viac párov náušnic, tak je väčšina zo striebra. Ale našli sa aj výnimky, kde prevládajú zlaté šperky nad striebornými (Praha, Uherské Hradiště) alebo sú v hrobovej výbave len zlaté šperky. Zo štyroch lokalít (okrem Starej Kouřimi) sa v 18 hroboch nachádzalo viac ako jeden zlatý pár náušnic.

Ak by sme sústredili na počet šperkov v jednotlivých hroboch, tak určite najviac bude tých kde sú jeden alebo dva páry náušnic v kombinácii s gombíkmi. Ale z pomedzi mnou vybraných hrobov vyčnievajú aj také, ktoré by sme mohli označiť ako veľmi bohaté. To znamená, že obsahujú viac ako dva páry náušnic, ktoré môžu byť doprevádzané gombíkmi, prsteňmi a lunicami. Z celkového počtu 371 hrobov v 52 bolo viacej ako dva páry náušnic.

Keď sa pozrieme na počet šperkov v rámci jednotlivých vekových kategórii, určite najviac ich je vo veku 21-30. V tejto kategórii je aj najviac zlatých šperkov. Ak sa na hroby pozrieme z pohľadu koľko hrobov obsahuje viac ako dva páry náušnic, znova je to skupina 21-30 rokov. Otázne je koľko hrobov by sa k tejto skupine pridalo keby bol určený vek aj pri zvyšných trinástich hrobov, ktoré mali tiež vyšší počet párov náušnic.

Otázka znie prečo práve deti a mladé ženy majú tú najbohatšiu výbavu. Vo veľkomoravskej spoločnosti vzniká nejaká elita, ktorá je reprezentovaná týmito luxusnými šperkmi.

Tým, že aj v detských hroboch sledujeme túto bohatú výbavu, môžeme sledovať dedičný status jedincov. To znamená, že v tejto spoločnosti môžu existovať rodiny alebo rody, ktoré majú určité spoločenské postavenie. Toto postavenie teda patrí už aj novonarodeným deťom. Spoločenské postavenie rodiny alebo rodu reprezentuje ich oblečenie a teda aj šperky. Tým pádom by sa dalo hovoriť o tom, že mladé ženy svojimi šperkami reprezentujú postavenie svojej rodiny alebo rodu v spoločnosti, a preto tieto hroby majú takú bohatú výbavu (*Chorvátová 2009, 16-18*).

7. Záver

Na začiatku práce som sa snažila čitateľa uviesť do témy šperkov luxusného „veľkomoravského“ štýlu. Snažila som sa stručne zhrnúť históriu bádania a urobiť čitateľovi, krátky obraz o tom, odkiaľ mohli pochádzať výzdobné techniky a možno aj predlohy pre tieto šperky. V ďalšej fáze práce som sa dostala k samotným otázkam, ktoré som opísala v úvode práce.

Prvá otázka bola venovaná priestorovej distribúcii šperkov luxusného „veľkomoravského“ štýlu. Všetky hroby so šperkami z piatich vybraných lokalít, som vkladala do tabuľky, ktorá obsahovala názov lokality, číslo hrobu, vek (ak bol určený), o aký predmet ide (pri náušniciach som zapísala aj druh), počet v hrobe, materiál a nakoniec typ šperku.

Na základe analýzy som roztriedila šperky do jednotlivých typov, ktoré určil B. Dostal. Veľa šperkov sa nezhodovalo s už vytvorenými typmi. Preto som v niektorých prípadoch potrebovala vytvoriť nový typ. Z celkového hľadiska som sa snažila vytvoriť čo najmenší možný počet nových typov, pretože veľa šperkov sa nachádzalo len v pár kusoch. Ak to bolo možné vytvárala som podtypy k určeným šperkom B. Dostala. Nový podtyp som vytvárala len vtedy, keď sa šperk od hotového typu odlišoval len minimálne alebo mal väčšiu časť tela alebo výzdoby zhodnú s existujúcim typom.

Následne som z vytvorenej tabuľky vytvárala nové tabuľky, z ktorých som ďalej vytvárala grafy pre rôzne skúmané veci, či už zastúpenie jednotlivých typov na konkrétnej lokalite alebo vytváranie grafov so spoločnými typmi šperkov, ktoré sa nachádzali na viacerých lokalitách.

Ďalšia otázka, ktorej som sa venovala, bol starší horizont šperkov, ktorý bol vyčlenený na Morave. Snažila som sa pochopiť či sa tento horizont nedostal do Čiech a spolu sním aj dané šperky. Zisteným bolo, že niektoré predmety zo staršieho horizontu na Morave sa objavujú aj v Čechách, ale v kombinácii s inými šperkami. Túto otázku sa mi však nepodarilo vhodne zodpovedať, vzhľadom na nepomer hrobov z Čiech a Moravy, ktorý spôsobuje aj pri iných otázkach odchýlky. Ak by sme chceli zistiť odpoveď na túto otázku, museli by sme na analýzu zobrať viac hrobov a lokalít z Čiech.

Posledná otázka sa týka kolerácie medzi vekom a počtom šperkov. V tom prípade som pracovala len z časťou hrobov. Na túto otázku som sa snažila pozeráť z viacerých pohľadov. Hroby som rozdelila do vekových kategórii. V rámci nich som sledovala celkový počet šperkov v skupine, ale aj v rámci lokality. Ďalej som sledovala aj materiál, z ktorého sú šperky vyrobené. Tiež som zamerala aj na najbohatšie hroby, teda na hroby, ktoré obsahovali viac ako

dva páry náušníc. Z celkového počtu hrobov, ktoré mali určený vek to bola len slabšia štvrtina. Na základe analýzy som, ale došla k výsledku, že najviac šperkov sa nachádza v hroboch vekovej kategórie 21-30. V tejto istej kategórii bolo tiež najviac hrobov s viac ako jedným párom náušníc. Na otázku prečo práve v tejto vekovej kategórii je najviac šperkov sa odpoveď hľadá ťažko a ide len o domnienky. Ak šperky reprezentujú status, tak práve tieto mladé ženy mohli reprezentovať postavenie svojej rodiny a rodu a tým sa odlišiť od okolia (*Chorvátová 2009, 16-18*). Iná situácia však nastane, keby sme zráтали množstvo šperkov zo všetkých hrobov nedospelých dievčat. V tomto prípade by počtom prevýšili vekovú kategóriu mladých žien.

Na záver je nutné ešte raz dodať, že som pracovala z publikovanými hrobmi. Nevylučujem však, že nejaké hroby môžu chýbať. Ak by sme chceli lepšie zodpovedať tieto otázky, bolo by dobre pribrať viacej lokalít a hrobov z územia Čiech, aby sme mali na oboch územiach približne rovnaké množstvo hrobov, ktoré by sa dali porovnávať.

Zoznam použitej literatúry

Beranová, M. 1988: Slované. Praha.

Dostál, B. 1966: Slovanská pohřebiště ze střední doby hradištní na Moravě.

- 1975: Břeclav-Pohansko. IV, Velkomoravský velmožský dvorec. Brno.

Drozdová, E. 2005: Břeclav-Pohansko. Slovanští obyvatelé velkomoravského hradiska Pohansko u Břeclavi. Brno.

Frolík, J. 2014: Pohřebiště v Lumbeho záhrade na Pražském Hrade I,II. Praha.

Galuška, L. 1996: Uherské Hradiště - Sady. Křesťanské centrum Říše velkomoravské. Brno.

- 2013: Hledání původu. Od avarských bronzů ke zlatu. Brno.

Hrubý, V. 1955: Staré Město. Velkomoravské pohřebiště „Na Valách“. Praha.

Chorvátová, H. 2004: K relativnej chronológii pohrebiska Staré Město v polohe „Na Valách“, Acta historica neosoliensia 7, 199-235.

- 2007: Horizonty byzantsko-orientálneho šperku na tzv. veľkomoravských pohrebiskách, In: V. Turčan (zost.), Byzantská kultúra a Slovensko, Zborník Slovenského národného múzea Archeológia - Supplementum 2, Bratislav, 83-101.

- 2009: Kultúrno-historický význam gombíkov, Studia Mediaevalia Bohemica 1/2009, 7-19.

- 2015: Móda šperkov na hradiskách. Hradiská-svedkovia dávnych čias, 201-215.

- 2015: Chronológia ženského honosného šperku vo včasnóm stredoveku a jeho historický význam. [Dizertačná práca] Praha. - Univerzita Karlova, fakulta filozofická.

Kalousek, F. 1971: Břeclav-Pohansko velkomoravské pohřebiště u kostela I, archeologické prameny z pohřebiště. Brno.

Klanica, Z. 1985: Mikulčice-Klásterisko, Památky archeologické 76, 474-539.

Macháček, J.-Dresler, P.-Přichystalová, R.-Sládek, V. 2016: Břeclav - Pohansko VII: kostelní pohřebiště na Severovýchodním předhradí. Brno.

Pavlovičová, E. 1996: K vypovedacej schopnosti gombíka u naddunajských Slovanov v 9. storočí. Slovenská archeológia XLIV, 95-153.

Poulik, J. 1955: Nález kostela z doby říše velkomoravské v trati Špítálky ve Starém Městě, Památky archeologické 46, 307-351.

- 1957: Výsledky výzkumu na velkomoravském hradišti „Valy“ u Mikulčic, Památky archeologické 48, 241-388.

Profantová, N. - Kavanová, B. 2003: Mikulčice pohřebiště u 6. a 12. kostela. Brno.

Šolle, M. 1966: Staré Kouřim a projevy velkomoravské hmotné kultúry v Čechách. Praha.

Štefanovičová, T. 1989: Osudy starých Slovanov. Martin.

- 2004: K vývoju šperku adriatickej a stredodunajskej oblasti v prvej polovici 9. storočia, In: Zborník na počesť Dariny Bialekovej, ed. G. Fusek, Nitra, 389-395.

Ungerman, Š. 2005: Ženský šperk strašihor veľkomoravského horizontu, Archeologické rozhledy, 57, 707-749

Ungerman, Š. - Kavanová, B. 2010: Das Gräberfeld bei der Basilika von Mikulčice, In: L. Poláček – J. Maříková-Kubková (eds.), Frühmittelalterliche Kirchen als archäologische und historische Quelle: Internationale Tagungen in Mikulčice, Brno, 71-86.

Zoznam grafov

Obr. 1: Rozdelenie hrozienských náušnic do typov (<i>Dostál 1966, Obr. 8</i>)	15
Obr. 2: Rozdelenie bubienkových a košíčkových náušnic do typov (<i>Dostál 1966, Obr. 9</i>) ..	17
Obr. 3: Rozdelenie stĺpčekových a lunicových náušnic do typov (<i>Dostál 1966, Obr. 10</i>) ...	18
Obr. 4: Rozdelenie gombíkov do typov (<i>Dostál 1966, Obr. 13</i>)	20
Obr. 5: Rozdelenie gombíkov do typov (<i>Dostál 1966, Obr. 14</i>)	21
Obr. 6: Rozdelenie prsteňov do typov (<i>Dostál 1966, Obr. 12</i>)	22
Obr. 7: Rozdelenie luníc a záveskov do typov (<i>Dostál 1966, Obr. 11</i>)	23
Graf 1.: Celkový počet šperkov z vybraných lokalít	26
Graf 2: Počet jednotlivých druhov náušnic z vybraných lokalít	26
Graf 3: Počet šperkov z Prahy-Lumbeho Záhrady	27
Graf 4: Počet zastúpených druhov náušnic z Prahy-Lumbeho záhrady	28
Graf 5: Roztriedenie hrozienských náušnic podľa typov	29
Graf 6: Roztriedenie bubienkových náušnic podľa typov	29
Graf 7: Roztriedenie gombíkov podľa typov	30
Graf 8: Počet šperkov zo Starej Kouřimi	31
Graf 9: Počet zastúpených druhov náušnic zo Starej Kouřimi	31
Graf 10: Roztriedenie hrozienských náušnic podľa typov	32
Graf 11: Roztriedenie hrozienských náušnic podľa typov	32
Graf 12: Roztriedenie košíčkových náušnic podľa typov	33
Graf 13: Roztriedenie gombíkov podľa typov	34
Graf 14: Počet šperkov z Uherského Hradiště	35
Graf 15: Počet zastúpených druhov náušnic z Uherského Hradiště	35
Graf 16: Roztriedenie hrozienských náušnic podľa typov	36
Graf 17: Roztriedenie hrozienských náušnic podľa typov	37
Graf 18: Roztriedenie košíčkových náušnic podľa typov	37
Graf 19: Roztriedenie stĺpčekových náušnic podľa typov	38
Graf 20: Roztriedenie lunicových náušnic podľa typov	38
Graf 21: Roztriedenie gombíkov podľa typov	39
Graf 22: Roztriedenie prsteňov podľa typov	40

Graf 23: Roztriedenie luníc podľa typov	40
Graf 24: Počet šperkov z Mikulčíc	41
Graf 25: Počet zastúpených druhov náušnic z Mikulčíc	41
Graf 26: Roztriedenie hrozienských náušnic podľa typov	42
Graf 27: Roztriedenie hrozienských náušnic podľa typov	42
Graf 28: Roztriedenie košíčkových náušnic podľa typov	43
Graf 29: Roztriedenie gombíkov podľa typov	44
Graf 30: Roztriedenie prsteňov podľa typov	45
Graf 31: Počet šperkov z Břeclavi-Pohanska	45
Graf 32: Počet zastúpených druhov náušnic z Břeclavi-Pohanska	46
Graf 33: Roztriedenie hrozienských náušnic podľa typov	46
Graf 34: Roztriedenie hrozienských náušnic podľa typov	47
Graf 35: Roztriedenie košíčkových náušnic podľa typov	47
Graf 36: Roztriedenie stĺpčekových náušnic podľa typov	48
Graf 37: Roztriedenie lunicových náušnic podľa typov	48
Graf 38: Roztriedenie gombíkov podľa typov	50
Graf 39: Roztriedenie prsteňov podľa typov	50
Graf 40: Rovnaké typy hrozienských náušnic	51
Graf 41: Rovnaké typy bubienkových náušnic	52
Graf 42: Rovnaké typy košíčkových náušnic	52
Graf 43: Rovnaké typy gombíkov	53
Graf 44: Rovnaké typy gombíkov	53
Graf 45: Rovnaké typy prsteňov	54
Graf 46: Počet hrobov vo vekových kategóriách	58
Graf 47: Počet šperkov vo vekovej kategórii 0-5	59
Graf 48: Počet šperkov vo vekovej kategórii 6-13	60
Graf 49: Počet šperkov vo vekovej kategórii 14-20	61
Graf 50: Počet šperkov vo vekovej kategórii 21-30	62
Graf 51: Počet šperkov vo vekovej kategórii 31-40	63
Graf 52: Počet šperkov vo vekovej kategórii 41-50	63
Graf 53: Počet šperkov vo vekovej kategórii 41-60	64
Graf 54: Počet šperkov vo vekovej kategórii deti	65
Graf 55: Počet šperkov vo vekovej kategórii dospelí	65

Zoznam príloh

Príloha I – Tabuľka hrobov so šperkami